

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้เป็นการศึกษาข้อมูลจากบทความ เอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานความคิดนำไปสู่กรอบความคิดในการวิจัย และข้อมูลประกอบการศึกษา วิเคราะห์ อภิปรายผล ซึ่งมีลำดับขั้นตอนในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของธุรกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม
2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 - 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน
 - 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจ
 - 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการทอผ้า
3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 ทฤษฎีการพัฒนาของรัฐบาล โดยกระบวนการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
 - 3.2 ทฤษฎีการจัดการธุรกิจชุมชน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน
 - 4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการทอผ้าเพื่อขาย
5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของของธุรกิจชุมชนในจังหวัดมหาสารคาม

จังหวัดมหาสารคาม ตั้งอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย แบ่งเขต การปกครองออกเป็น 13 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอนาหว้า อำเภอวาปีปทุม อำเภอบรบือ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย อำเภอกันทรวิชัย อำเภอนาเชือก อำเภอเชียงยืน อำเภอนาคู อำเภอแกลง อำเภอยางสีสุราช อำเภอกุฉินารายณ์ และอำเภอชื่นชม จากสถิติกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย จังหวัดมหาสารคาม เมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2550 มีประชากร 936,050 คน จากสถิติของสำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบราชการและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2549 จังหวัดมหาสารคามมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) 30,137 ล้านบาท มีรายได้เฉลี่ย ต่อหัว 31,495 บาท เป็นอันดับที่ 12 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นอันดับที่ 49 ของประเทศ สาขาการผลิตที่สำคัญได้แก่ การค้าส่งและการค้าปลีก มีมูลค่า 7,252 ล้านบาท

รองลงมาคือ เกษตรกรรม มีมูลค่า 6,793 ล้านบาท และสาขาการบริการ มีมูลค่า 6,614 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจร้อยละ 8.5 อาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่สำคัญของจังหวัดมหาสารคาม โดยมีข้าวเป็นพืชเกษตรกรรมที่สำคัญของจังหวัด อาชีพที่สำคัญรองลงมาคือ การเลี้ยงไหม ฝ้ายไหมของจังหวัดมหาสารคามถือว่าเป็นฝ้ายไหมที่มีคุณภาพ และขึ้นชื่อของประเทศ ไทยแหล่งหนึ่ง (สำนักงานจังหวัดมหาสารคาม, 2550 : 4)

รัฐบาลภายใต้การนำของ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี(พันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร) ได้กำหนดกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจไทย โดยมองภาพรวมอย่างเป็นระบบและมีเป้าหมายที่จะรักษาไว้ ซึ่งการเติบโตของเศรษฐกิจอย่างมีคุณภาพและมีเสถียรภาพ เน้นความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า และการสร้างความเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศกับเศรษฐกิจโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบเสรี โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ จึงได้เกิดขึ้นเป็น โครงการที่รัฐบาลต้องการสร้างรายได้ เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจระดับรากฐาน ซึ่งผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งเกิดการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นธุรกิจชุมชนภายในชุมชนของตนเอง เกิดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างแพร่หลาย

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้มีการดำเนินธุรกิจชุมชนโดยอยู่ในรูปของโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ตามนโยบายของรัฐบาล โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ส่งผลงานเข้าร่วมในการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ได้มีการพัฒนาคุณภาพ และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของประชาชนทั่วไป อีกทั้งยังสามารถพัฒนาเป็นอาชีพเสริมของเกษตรกรได้ ก่อให้เกิดผลตอบแทนแก่เกษตรกร ดังเช่น ยอดขายรวมทั้งจังหวัด พ.ศ. 2547 จำหน่ายได้ 144,256,025 บาท พ.ศ. 2548 จำหน่ายได้ 204,419,000 บาท พ.ศ. 2549 จำหน่ายได้ 269,257,439 บาท สินค้าที่จำหน่ายได้มากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ 1. ฝ้ายเครื่องแต่งกาย 2. ของใช้ของตกแต่งและของที่ระลึก 3. อาหาร โดยในปี พ.ศ. 2547 จังหวัดมหาสารคามมีทะเบียนผู้ผลิต/ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP ขึ้นบัญชีไว้ (รายเดิม) 437 ราย ในปี พ.ศ. 2549 ขึ้นบัญชีไว้ (รายใหม่) เพิ่มจากเดิมอีก 612 ราย รวมทั้งสิ้นเป็น 1,049 ราย (ธาดา กิจชัย, 2551, สัมภาษณ์)

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชน

2.1.1 ความหมายของธุรกิจชุมชน ได้มีผู้ให้ความหมายของธุรกิจชุมชนไว้ดังนี้ เกษม พิพัฒน์เสรีธรรม (2547, หน้า 10) ได้กล่าวถึงความหมายของธุรกิจชุมชน

ว่าหมายถึง การรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการทำมาหากินเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขและความเข้มแข็งต่อชุมชนนั้น ๆ

อภิชาติ พันธเสน (2545, หน้า 10) กล่าวว่า ธุรกิจชุมชน หมายถึง ธุรกิจที่เป็นของชุมชนเพื่อชุมชน และบริหารจัดการโดยชุมชน ซึ่งเป็นการบริหารเน้นการกระทำในเชิงธุรกิจ แตกต่างจากการกุศลหรือการช่วยเหลือเกื้อกูลในลักษณะของสภครณ์ ทั้งนี้เนื่องจากธุรกิจชุมชน จำเป็นจะต้องแข่งขันทั้งในด้านต้นทุนและคุณภาพกับกิจการที่แสวงกำไรของธุรกิจเอกชนตามปกติ แต่ที่จำเป็นต้องจัดทำเป็นธุรกิจชุมชนก็เพราะสมาชิกแต่ละคนไม่มีความสามารถ และความเข้มแข็งทางการเงินพอที่จะแข่งขันได้กับธุรกิจของเอกชนเหล่านี้

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, หน้า 89) ได้กล่าวว่า ธุรกิจชุมชน หมายถึง การประกอบการผลิต การค้า การบริการที่ชุมชนเป็นเจ้าของ หรือปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่เป็นของชุมชน หรือชุมชนร่วมกันเป็นเจ้าของ

ปาริชาติ วัลย์เสถียร (2540, หน้า 11) กล่าวถึง ธุรกิจชุมชนว่า หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหรือองค์กรในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจกรรม และ/หรือช่วยดำเนินงานบางส่วนหรือทั้งหมด โดยประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ มีการเรียนรู้ และการจัดการร่วมกัน เพื่อดำเนินการในกิจกรรมการผลิต การแปรรูป การค้า และการบริการที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนได้อย่างสอดคล้องกับสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน อันจะนำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี และการพัฒนาที่ยั่งยืน

อาจกล่าวโดยสรุปว่า ธุรกิจชุมชน หมายถึง การประกอบกิจการของคนภายในชุมชนในด้านการผลิต โดยการนำปัจจัยการผลิตซึ่งประกอบด้วย วัตถุดิบ อุปกรณ์หรือเครื่องจักร แรงงานของคนในท้องถิ่น หรือนำเข้าจากต่างท้องถิ่น สำหรับแปรรูปให้เป็นสินค้าสำเร็จรูป ทั้งที่เป็นสินค้าอุปโภค และบริโภค

2.1.2 กำเนิดแนวคิดธุรกิจชุมชน

จากวิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 เป็นต้นมา ทำให้มีแนวคิดการพัฒนาประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งกลับมาใหม่ โดยนักวิชาการ นักปราชญ์ นักคิดได้เสนอแนวทางการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งไว้หลาย ๆ ทาง ทางหนึ่งที่หลาย ๆ คนได้เสนอ และมีความคิดสอดคล้องกันว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เป็นแนวคิดหนึ่งที่จะพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งช่วยเหลือตัวเองได้ ประกอบกับพระพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบันว่าแนวทางการพัฒนาประเทศการใช้เศรษฐกิจพอเพียงของชุมชน เป็นจุดเริ่มต้น หลายกระทรวงจึงได้นำมาหากลยุทธในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้ได้รับผลสำเร็จ แนวความคิดของเศรษฐกิจชุมชนจึงมีบทบาทในการพัฒนาประเทศมากขึ้นตามลำดับ จากการศึกษา ณรงค์ เพชรประเสริฐ

(2542, หน้า 91) กล่าวว่า ธุรกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่หวังกำไร แต่เศรษฐกิจชุมชนมีความหมายที่กว้างกว่าคือ เศรษฐกิจชุมชน เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชุมชนที่ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิต กิจกรรมการซื้อและการบริโภคของชุมชนและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดค่าจ้าง ค่าเช่าและกำไรของชุมชน

ดังนั้นธุรกิจชุมชนจึงเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจชุมชน ในทำนองเดียวกันกับ พิทยา ว่องกุล (2542, หน้า 70) กล่าวว่าสังคมไทยควรมีระบบเศรษฐกิจซ้อนกัน 2 ระบบ ได้แก่ เศรษฐกิจชุมชน เพื่อประกันความมั่นคงของชุมชน และเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรี เพื่อการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และค้าขายกับต่างประเทศ ซึ่งเกี่ยวกับการเข้าแข่งขันในตลาดโลก และระบบการเงินโลก ถ้าเศรษฐกิจทุนนิยมได้รับผลกระทบเศรษฐกิจชุมชนจะช่วยให้ประชาชนไม่เดือดร้อน

แนวคิดเกี่ยวกับธุรกิจชุมชนมีประวัติมาจากไหน เน้นแนวคิดที่กำเนิดขึ้นจากประเทศไทย หรือเคยเกิดขึ้นที่ใดมาก่อนในประวัติศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจ ยากที่จะชี้ชัดว่า “ธุรกิจชุมชน” เริ่มขึ้นเมื่อไร โจษานัส พลอยดี (2540, หน้า 49) กล่าวว่า แนวคิดธุรกิจชุมชนมิได้เป็นของใหม่ แต่พัฒนามานานแล้ว โดยชาวบ้านที่อาศัยในชุมชน ชาวบ้านทำธุรกิจภายในชุมชน โดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้านขึ้นมา โดยอาศัยการมีส่วนร่วม (Participation) ของชาวบ้านให้มากที่สุดทั้งในด้านแรงงาน การบริหารจัดการและเงินทุน ซึ่งการผลิตที่เกิดขึ้นมักเป็นไปโดยอาศัยความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบของชุมชนนั้นๆ เป็นหลัก นอกจากนี้ ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, หน้า 95) ยังกล่าวถึงจุดเริ่มแนวคิดของธุรกิจชุมชน ว่าน่าจะมาจากการวิวัฒนาการของนักคิดสายนักสังคมนิยมแนวสมาคมหรือสังคมนิยม แนวสหกรณ์ (Socialist Associationist) ซึ่งมี โรเบิร์ต โอเวน (Robert Owen) ชาร์ล ฟุรีเอ และ หลุยส์ บลังค์ (Louis Blanc) เห็นว่าบุคคลต่างๆ หากได้ร่วมมือร่วมใจกัน จัดตั้งองค์กรเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทางเศรษฐกิจ สังคม โดยใช้ความอดสาหัส วิริยะ ความสามารถ ภูมิปัญญาของตน ไม่ต้องพึ่งรัฐก็สามารถยกระดับฐานะเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของตนเองได้ นักคิดกลุ่มนี้จึงพยายามให้เกิดการรวมตัวในสังคม เช่น กรรมกร เกษตรกร เป็นต้น โรเบิร์ต โอเวน เป็นนักคิด นักทดลอง และนักปฏิบัติ เขาได้ปรับเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ในโรงงานทอผ้าของเขาให้เป็นกรรมสิทธิ์ของคนงานทุกคน ในรูปสหกรณ์ ไม่มีการชู้ครัดและสหภาพ การทำงานมุ่งเน้นคุณภาพชีวิตของคนงาน ส่งเสริมการจัดตั้งสหภาพแรงงานเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนงาน งานเขียนของ โอเวน ที่สำคัญคือ The new view of society ซึ่งมุ่งคุ้มครองแรงงานเด็ก โอเวนเห็นด้วยกับแนวคิด อาดัม สมิท (Adam Smith) เรื่องการคิดมูลค่าสิ่งของควรคิดจากปริมาณแรงงานที่ใช้ผลิตสินค้านั้นๆ โอเวนจึงทดลองใช้บัตร

แรงงาน โดยระบุมูลค่าบัตรตามจำนวนชั่วโมงที่ใช้ในการทำงานเป็นสิ่งตอบแทนแต่วิธีนี้ไม่ประสบความสำเร็จเนื่องจากเกิดการคดโกงชั่วโมงแรงงานขึ้น

นักคิดชื่อ ฟูรีเอ (Fourier) ได้เสนอแนวคิดในการรวมกลุ่มชุมชน เรียกว่า ฟาลังสเตอร์ (Phalansteris) เพื่อดำเนินชีวิต เรียนรู้ช่วยเหลือกันเพื่อให้เกิดความสุข มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จำเป็น ทั้งการผลิต การแลกเปลี่ยนค้าขายทั้งภายในและภายนอกชุมชน ชุมชนที่สามารถพึ่งตนเอง รวมทั้งมีบริการต่างๆ สำหรับคนจน เช่น อาหารฟรี เป็นต้น การดำเนินธุรกรรมต่างๆ ในชุมชนมีรูปแบบคล้ายบริษัท ลงเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล แต่ให้สมาชิกชุมชนร่วมเป็นเจ้าของ มีส่วนได้เสียต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ถือความสามารถเป็นเกณฑ์ปรัชญาการดำเนินชีวิตในชุมชนถือว่าการทำงานและการพักผ่อนไปด้วยกันได้ อาชีพเกษตรกรรมเข้ามาแทนที่อุตสาหกรรม ข้อเสนอของฟูรีเอเป็นเพียงแนวคิดแต่เป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

กร็อง ลุยส์ บลังก์ (Louis Blanc) เขาไม่เห็นด้วยกับการแข่งขันในระบบทุนนิยม ซึ่งทำให้เกิดการลดต้นทุน จะนำไปสู่การทุจริตแรงงาน กำไรที่ได้ควรมีการจัดสรรให้กับสวัสดิการคนงาน การเก็บสำรองฉุกเฉิน และนำไปลงทุนเพิ่ม แนวคิดนี้มีจุดอ่อนกร็องที่ถ้าไม่มีการแข่งขันแล้วจะเกิดการผูกขาดขึ้น ซึ่งไม่ยุติธรรมต่อผู้บริโภค

นอกจากนั้น ฌองส์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, หน้า 99) ยังได้เสนอธุรกิจชุมชนเกี่ยวกับขบวนการสหกรณ์มอนครากอน เมืองมอนครากอนอยู่ในแคว้นบาสก์ของประเทศสเปนมีวัฒนธรรมของตนเอง เป็นอิสระจากรัฐบาลสเปนส่วนกลาง เป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ชุมชนแห่งนี้ต้องพึ่งพาตนเอง ชุมชนสหกรณ์มอนครากอนเริ่มในปี 1870 มีการจัดตั้งสหภาพแรงงานรวมกลุ่มขยายตัวของกลุ่ม กรรมกรในโรงงานมากขึ้น สหภาพแรงงานมีการพัฒนาไปจนถึงปี 1910 จึงได้จัดตั้งสหพันธ์แรงงาน โซลิดารีเตด (Solidarided) ซึ่งมีบทบาทต่อชุมชนมาก เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ผู้บริโภค สหกรณ์สินเชื่อ สหกรณ์การผลิต ธนาคารออมสิน ธนาคารคนงาน ปัจจัยที่สำคัญที่ยึดเหนี่ยวกันไว้คือ ความเป็นชาตินิยมและมีสหพันธ์แรงงานเป็นองค์กรผลักดันกิจกรรมต่างๆ ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ คือ โดเซ่ มาเรีย (Don Jose Marie) มีบทบาทในการดำเนินอุตสาหกรรมการผลิตขยายการผลิตหลายชนิด เพื่อลดความเสี่ยงในการพึ่งพาสินค้าชนิดเดียวได้เปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการธุรกิจชุมชนจากรูปแบบสหกรณ์มาเป็นแบบบริษัท ซึ่งพัฒนามาสู่ธุรกิจชุมชนในรูปแบบทุนนิยมก้าวหน้า ซึ่งมีข้อดีคือ ทำให้คนงานเกิดความมั่นคงในสังคม การดำเนินงานองค์กรหลักยังเป็นแบบสหกรณ์ แต่รูปแบบบริษัทจะดำเนินงานเฉพาะในบริษัทถูก ซึ่งเรียกว่า “ทวีลักษณะ” คือแสวงหากำไรจากกลไกทุนนิยม แต่กระจายรายได้ภายใต้กลไกสหกรณ์ การจ่ายค่าตอบแทนจะต่างกันไม่มาก การจัดสรรกำไรให้กองทุนเพื่อสังคม ร้อยละ 30 และส่วนที่เหลือจัดสรรเป็นทุนของสมาชิก

แนวคิดอีกแนวคิดหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาธุรกิจชุมชนในปัจจุบันที่สำคัญ ซึ่งเป็นรายงานการวิเคราะห์ของกรมพัฒนาชุมชน (2544, หน้า 119) เรื่องแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจชนบทของญี่ปุ่น โดยขบวนการหนึ่งผลิตภัณฑ์หนึ่งหมู่บ้าน (One Village One Product Movement) เกิดจากแนวคิดของผู้ว่าการจังหวัด โออิตะ (Oita Prefecture) ชื่อ Morihiko Hiramatsu ซึ่งได้รับเลือกให้เป็นผู้ว่าการในจังหวัด โออิตะ ในปี 1979 เกิดแนวคิดจากชนบทเล็กๆ แห่งหนึ่งชื่อว่า Oyaina ในการพัฒนาการผลิตด้านการเกษตร จากสิ่งที่ตนเองมี และสามารถกระทำได้ โดยเริ่มจากโครงการพัฒนาคนในของท้องถิ่น เรียก NPC Movement (New Plum and Chestnut Movement) ในปี 1961 ชาว Oyama ทั้งหมดตัดสินใจที่จะเปลี่ยนแปลงชีวิตตนเองจากการเป็นชาวนามาสู่การผลิตบ๊วย (Plum) และลูกเกาลัด (Chestnut) ทำให้ดีแต่อย่างเดียว และตั้งเป้าที่การขาย ซึ่งอีก 10 ปีต่อมา โครงการนี้ก็ประสบความสำเร็จ จากแนวคิดนี้จึงเกิดการพัฒนามาเป็นแบบองค์รวมทั้งจังหวัด โดยใช้การจัดการด้านพื้นที่เทคโนโลยีด้านการเกษตรและการผลิตเชิงอุตสาหกรรม การพัฒนาผู้นำท้องถิ่น และเทคนิคด้านการตลาด โดยให้แต่ละท้องถิ่นมีผลผลิตที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง มีระบบตลาดและการคมนาคมที่เอื้อต่อกันในทุกส่วนของจังหวัด ทำให้เกิดการอยู่ร่วมกัน ซึ่งเป็นที่มาของการพัฒนาในปัจจุบัน

การพัฒนารูปกระบวนการของหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งหมู่บ้าน เป็นความเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกันในแต่ละกิจกรรมของงานพัฒนา ตามความคิดของชาว Oita เห็นว่า การผลิตเป็นอุตสาหกรรมเสมอ การผลิตเพื่อการขายเป็นหลัก การบริโภคเป็นรอง เมื่อมีความคิดแบบนี้แล้ว การผลิตเพื่อขายจะต้องมีคุณภาพเพื่อหวังผลทางการตลาดที่ดีและนาน คุณภาพจึงเริ่มที่ตัวบุคคล วัตถุดิบ วิธีการผลิต ชาว Oita แบ่งการผลิตเป็นอุตสาหกรรม 3 ประเภท ได้แก่ อุตสาหกรรมขั้นต้น (Primary Industry) เป็นการผลิตด้านการเกษตร อุตสาหกรรมขั้นที่ 2 (Secondary Industry) คือการผลิตเชิงอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมขั้นที่ 3 (Thirdly Industry) คือด้านธุรกิจบริการ การผลิตบ๊วยของชาว Oyama สามารถครอบคลุมความคิดของอุตสาหกรรม ทั้ง 3 ระดับ

การพัฒนาของ Oita นั้นเป็นการกระทำในทุกระดับ มีการเคลื่อนไหวไปทางเดียวกัน แต่กิจกรรมจะแตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อม ลักษณะของตลาด ทรัพยากร การคมนาคม โดยประชาชนจะทำงานร่วมกับองค์กร สหกรณ์การเกษตรซึ่งมีอยู่ทุกระดับ ซึ่งจะเป็แหล่งทุนและบริการด้านเทคโนโลยี การให้คำปรึกษา เจ็อนไขสำคัญของการทำงานคือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีการอบรมกลุ่มสตรี ที่มีสมาชิกกว่า 3,100 คน นอกจากนั้นยังมีผลิตผลรอง การวิเคราะห์ความสำเร็จของแนวคิดหนึ่งผลิตภัณฑ์ หนึ่งหมู่บ้าน เกิดจากปัจจัย 9 ประการคือ ประการแรก การมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และมีความตั้งใจทำงานอย่างจริงจัง ประการที่สอง การมีหน่วยให้ความรู้แก่ประชาชนเรื่องเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสารและการฝึกทักษะ ประการที่สาม

1.2) รายได้จากยอดขายในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก ธุรกิจชุมชนจะทำการจำหน่ายสินค้า บริการ หรือผลิตสินค้าในปริมาณที่สามารถคุ้มทุน และได้กำไรเพื่อแบ่งให้แก่สมาชิกตามปกติโดยคำนึงถึงขนาดของตลาดที่มีอยู่เป็นสำคัญ จึงทำให้รายได้จากยอดขายไม่มากนัก แต่เพียงพอที่จะทำให้ธุรกิจดำเนินกิจการอยู่ได้อย่างราบรื่นและมีผลในการสร้างงานให้แก่สมาชิกเพื่อช่วยเสริมการดำรงชีพให้อยู่ได้ในบรรดาสมาชิก

1.3) ต้นทุนในการดำเนินกิจการต่ำ ธุรกิจชุมชนนั้นดำเนินงานโดยเน้นให้คนมีงานทำ แต่ในสภาพการทำงานที่เป็นมิตร และมีความสุข จึงไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าจ้างมากในขณะเดียวกันต้นทุนในการจัดหาอุปกรณ์และเครื่องใช้ไปตามความจำเป็นในการประกอบธุรกิจซึ่งเน้นการประหยัดไม่ฟุ่มเฟือย

1.4) การติดต่อ และการให้บริการกับลูกค้าเป็นไปอย่างใกล้ชิด ธุรกิจชุมชนส่วนใหญ่ดำเนินงานโดยสมาชิกในชุมชน ซึ่งทำให้การติดต่อสื่อสารกับลูกค้าเป็นไปในลักษณะเป็นกันเอง และการเป็นเพื่อนบ้านช่วยให้ทราบความต้องการของลูกค้าโดยตรง สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูกค้าได้ทันที

1.5) การเริ่มต้นทำธุรกิจทำได้ง่าย ธุรกิจชุมชนสามารถเริ่มต้นได้ง่าย โดยคณะบุคคลที่ไม่ใช่เครือข่ายวิสาหกิจที่ประสงค์ที่จะทำธุรกิจร่วมกันเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม และชุมชน การที่มีบุคคลจำนวนหนึ่งสนใจทำธุรกิจร่วมกันมีผลทำให้ปัญหาเงินทุนไม่เป็นอุปสรรคเพราะใช้เงินลงทุนไม่มาก ทุกคนเป็นสมาชิกไม่มีเจ้าของผูกขาดแต่เพียงผู้เดียว แต่อาจจะมีตัวแทนของกลุ่มที่ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่บริหารจัดการ หรือเป็นตัวแทนที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิก

2) ประเภทของธุรกิจชุมชน

2.1) ธุรกิจการผลิต หมายถึง การผลิตสินค้า โดยการนำเอาวัสดุ หรือสินค้าบางชนิดมาแปรสภาพให้เป็นสินค้าใหม่ ธุรกิจชุมชนที่ดำเนินการทางด้านการผลิตจะทำการผลิตในครัวเรือน ซึ่งอาศัยวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น อาทิเช่น ผลิตเครื่องปั้นดินเผา ผลิตเครื่องจักสาน ทอผ้า อุตสาหกรรมจากไม้หรือธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตในขบวนการที่ต้องอาศัยคนงานจำนวนหนึ่ง เช่น การผลิตวุ้นเส้น การผลิตซีอิ๊วในท้องถิ่น เป็นต้น ธุรกิจชุมชนที่ทำการผลิตเองอาจจะดำเนินการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตได้เอง หรืออาจจะขายสินค้าที่ผลิตได้ให้พ่อค้าคนกลาง หรือตัวแทนจำหน่ายสินค้าต่อไป

2.2) ธุรกิจค้าปลีก หมายถึง กิจการที่ทำการขายสินค้าให้ถึงมือผู้บริโภค ณ จุดที่ทำการขาย สินค้าที่นิยมจำหน่ายให้กับผู้บริโภคจะได้แก่ สินค้าอุปโภค สินค้าบริโภคทุกชนิด ตั้งแต่ของใช้จำเป็นในบ้าน เช่น ยาสีฟัน แป้ง ผงซักฟอก หรือสินค้าประเภทอาหาร อาทิเช่น ขนมปัง อาหารกระป๋อง หรือประเภทยารักษาโรค เช่น ยาแก้ปวดศีรษะ ยาธาตุ ยาสามัญประจำ

บ้าน จนถึงสินค้าประเภทของเด็กเล่น เครื่องเขียน เป็นต้น ธุรกิจประเภทนี้เน้นการร่วมทุนของสมาชิก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะจัดหาสินค้ามาจำหน่ายในบรรดาสมาชิก และผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกเพื่อลดค่าใช้จ่ายจากการที่จะต้องซื้อจากพ่อค้าคนกลางที่กำหนดอัตรากำไรไว้สูง

2.3) ธุรกิจค้าส่ง หมายถึง กิจการที่ดำเนินการรับซื้อสินค้าจากผู้ผลิตเป็นจำนวนมาก ครั้งละมาก ๆ และนำสินค้านั้นมาขายต่อให้พ่อค้าปลีกหลาย ๆ รายต่อไป ธุรกิจค้าส่งนี้สามารถที่จะทำการซื้อสินค้าจากผู้ผลิตได้ทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น โรงสีข้าว อาหารแปรรูป อาหารกระป๋อง เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องประดับ ธุรกิจประเภทนี้อาจจะนับได้ว่าเป็นธุรกิจชุมชนขนาดใหญ่ และมีความมั่นคงพอสมควรแล้ว

2.4) ธุรกิจบริการ หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกเพื่อประกอบธุรกิจบริการคือสินค้าที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถสร้างความพอใจให้แก่ผู้รับบริการ ตัวอย่างของธุรกิจบริการได้แก่ บริการนวดแผนไทยและอบสมุนไพร บริการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพร บริการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทั้งในทางวัฒนธรรม และธรรมชาติ เป็นต้น

3) ความสำคัญของธุรกิจชุมชน

3.1) เปิดโอกาสให้มีการประกอบการ ธุรกิจชุมชนเป็นช่องทาง และโอกาสสำหรับผู้ที่มีความต้องการในการประกอบธุรกิจด้วยตนเองร่วมกับสมาชิกคนอื่น ถึงแม้จะมีฐานะเป็นลูกจ้าง ก็มีส่วนในการเป็นเจ้าของประกอบการด้วยเช่นกัน สมาชิกในชุมชนที่มีความสามารถ มีความคิดริเริ่ม มีแนวความคิดริเริ่มที่สร้างสรรค์สามารถหาประสบการณ์ และพิสูจน์ความสามารถโดยเข้าร่วมประกอบธุรกิจชุมชนซึ่งใช้เงินทุนน้อย เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญ และถ้ามีประสบการณ์เพิ่มมากขึ้นในอนาคต ธุรกิจชุมชนขนาดเล็กก็สามารถจะพัฒนาไปสู่การประกอบการธุรกิจที่มีขนาดใหญ่ต่อไปได้

3.2) ก่อให้เกิดการว่าจ้างงาน การพัฒนาธุรกิจชุมชนทำให้เกิดการว่าจ้างแรงงานในท้องถิ่นมีการพัฒนาฝีมือแรงงานอย่างต่อเนื่องพร้อมกันไปด้วยแทนการที่ถูกว่าจ้างให้เป็นแรงงานไร้ฝีมือ ทั้งนี้เพราะทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของกิจการ จึงสามารถใช้กิจการที่มีเป็นเครื่องมือในการพัฒนาฝีมือแรงงานของตนเองตามต้องการยกเว้นแต่จะมีความพึงพอใจที่จะทำงานในเฉพาะส่วนที่ตนมีความชำนาญเท่านั้น

3.3) ส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรม ธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางประเภทจำเป็นต้องอาศัยวัตถุดิบ หรือชิ้นส่วนประกอบจากหลาย ๆ แหล่ง เพื่อนำมาผลิตสินค้าในอุตสาหกรรมประเภทนั้น ธุรกิจชุมชนจึงเป็นแหล่งที่ช่วยในการผลิตชิ้นส่วนประกอบเหล่านี้ และนำส่งให้กับธุรกิจขนาดใหญ่อีกทีหนึ่ง เพื่อผลิตเป็นสินค้าที่ได้มาตรฐานต่อไป โดยในระยะแรก ธุรกิจชุมชนได้รับประโยชน์จากการฝึกอบรม และทักษะที่จำเป็นสำหรับ

การผลิต ส่วนธุรกิจขนาดใหญ่ที่ว่างให้รับช่วงผลิตต่อก็คัดต้นทุน อย่างไรก็ตามลักษณะเช่นนี้อาจจะมีประโยชน์เพียงในระยะเริ่มต้นเพราะในระยะยาวธุรกิจขนาดใหญ่อาจจะย้ายฐานการผลิตไปยังประเทศที่ค่าแรงถูกกว่า

3.4) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ธุรกิจชุมชนยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่าไร จะก่อให้เกิดการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจไปสู่กลุ่มผู้ประกอบการ และกลุ่มคนเพิ่มมากยิ่งขึ้น เท่านั้น เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนกลุ่มอื่นอย่างทั่วถึง ธุรกิจชุมชนยังช่วยลดปัญหาของสังคม อัตราการว่างงานลดน้อยลง เพราะมีการว่าจ้างงานในธุรกิจชุมชน ปัญหาคนไม่มีงานทำน้อยลง เนื่องจากประชาชนมีรายได้ ซึ่งส่งผลทำให้ปัญหาอาชญากรรมลดลงด้วย ความมั่นคงของประเทศ จะมีเพิ่มขึ้น ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย มีรายได้ดี และมีงานทำ

3.5) ลดปัญหาสังคมที่เป็นภัยคุกคามประเทศชาติ กล่าวคือ ถ้าหากธุรกิจชุมชน บรรลุเป้าหมาย สมาชิกในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง ปัญหาสังคมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในขณะนี้ ไม่ว่าจะ ปัญหายาเสพติดในหมู่เยาวชน ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาสังคมอันเกิดจากครอบครัวแตกแยก หรือล้มสลาย จะได้รับการบรรเทาพร้อมกันไปด้วย ช่วยให้เกิดเป็นสังคมที่มีความร่มเย็นเป็นสุข

สรุปว่า ธุรกิจชุมชนนั้นเป็นธุรกิจที่ใช้เงินลงทุนในระยะเริ่มต้นไม่มากนัก หากแต่เน้นการสร้างงานในท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเป็นหลัก รายได้จากการขายอาจไม่จำเป็นต้องสูงนักในระยะเริ่มแรก โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ได้เป็นสำคัญ ธุรกิจชุมชนก็เหมือนกับธุรกิจทั่วไปที่มีการจัดแบ่งธุรกิจออกเป็นประเภทตามการประกอบการ 4 ประเภทคือ ธุรกิจการผลิต ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจค้าส่ง และธุรกิจบริการ ธุรกิจชุมชนมีความสำคัญ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม แต่บทบาทของธุรกิจชุมชนในการพัฒนาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของธุรกิจนั้น ๆ

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการธุรกิจ

ในการประกอบธุรกิจนั้น เรื่องที่ผู้ประกอบการประสบปัญหา และสำคัญที่สุดคือ การบริหารหรือการจัดการ ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนจึงควรให้ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชน ดังนี้

2.2.1 ความหมายองค์การและการจัดการ

มนุษย์เกิดมาแต่ละคนต่างก็เป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนรอบครัว ครอบครัวหนึ่งคือ องค์การขนาดเล็กที่สุดของคนรอบครัว และสิ่งรอบตัวของมนุษย์ล้วนมีองค์การเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์เสมอ เช่น โรงพยาบาล สถาบันการศึกษา หน่วยงานราชการ เป็นต้น

อาจแบ่งองค์การตามวัตถุประสงค์ คือ องค์การที่มีวัตถุประสงค์เพื่อหากำไร และองค์การที่มีวัตถุประสงค์ไม่ได้เพื่อหากำไร

องค์การจะดำเนินการต่างๆ ได้ต้องมีการจัดการ องค์การและการจัดการจึงกล่าวร่วมกันเสมอ เนื่องจากองค์การอยู่ได้และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ต้องอาศัยการจัดการเป็นกลไกในการดำเนินงาน

ความหมายขององค์การ

คำว่า “องค์การ” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า Organization มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้หลายประการ เช่น

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ให้คำนิยามว่า “เป็นศูนย์กลางกิจกรรมที่รวมประกอบกันขึ้นเป็นหน่วย ถ้าเป็นหน่วยงานเพื่อสาธารณะ เรียกว่า องค์การบริหารราชการ ถ้าเป็นหน่วยงานเอกชน เรียกว่า องค์การบริหารธุรกิจ” (กฤติกา แสตนโกชนม์, 2547, หน้า 37)

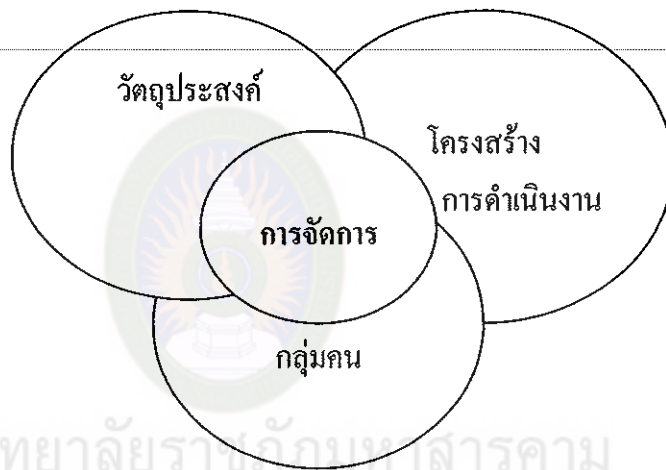
บาร์นาร์ด (Chester I. Barnard, 1970, อ้างถึงใน เสาวลักษณ์ นิกรพิทยา, 2550, หน้า 612) กล่าวว่า “องค์การ คือ ระบบที่บุคคลสองคนหรือมากกว่านั้น ร่วมแรง ร่วมใจกันทำงานอย่างมีจิตสำนึก” ซึ่งสอดคล้องกับ James D. Mooney เห็นว่า “องค์การ คือ วิธีการหนึ่งที่บุคคลรวมตัวกัน เพื่อทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน สำหรับ John Piffner และ Frank Sherwood อธิบายความหมายว่า “องค์การ ว่าเป็นวิธีการที่บุคคลจำนวนมากร่วมแรง ร่วมใจกันทำงานที่มีความซับซ้อนอย่างมีระบบ เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายกำหนดร่วมกัน”

สมคิด บางโม (2550, หน้า 16) ได้ให้ความหมายขององค์การว่าหมายถึง กลุ่มบุคคลหลาย ๆ คนร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การร่วมกันของกลุ่มต้องถาวร มีการจัดระเบียบภายในกลุ่มเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของแต่ละคน ตลอดจนการกำหนดระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ยึดถือปฏิบัติ

นอกจากนั้น พยอม วงศ์สารศรี (2545, หน้า 4) อธิบายว่า องค์การ คือกลุ่มคนที่รวมตัวกันมีจุดมุ่งหมายในการทำกิจกรรมหรืองานใดงานหนึ่ง โดยอาศัยกระบวนการจัดโครงสร้างของกิจกรรม หรืองานนั้นออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อกำหนดงานให้แก่สมาชิกในองค์การ ดำเนินการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย ลักษณะขององค์การเป็นระบบเปิด (Open System) ซึ่งประกอบด้วยสิ่งนำเข้า (Input) (คน วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักรและเทคโนโลยี) กระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transformation Process) (วิธีการ เทคนิคการบริหารจัดการ) และ สิ่งส่งออก (Output) (ผลิตภัณฑ์ หรือการบริการ)

กล่าวโดยสรุปว่า องค์กรคือกลุ่มคนตั้งแต่สองคนขึ้นไป รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์หนึ่ง โดยมีกระบวนการจัดโครงสร้าง เพื่อแบ่งงานให้สมาชิกทำตามความถนัดจากความหมายดังกล่าว องค์กรประกอบด้วย (ดังแสดงในแผนภาพที่ 2.1)

1. บุคคลเป็นสมาชิกตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป
2. มีการดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กร
3. วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน
4. มีการจัดการเพื่อให้คนและงานสัมพันธ์กัน

แผนภาพที่ 2.1 คุณลักษณะขององค์กร

ที่มา : (Robbins and Coulter, 1999, p.19 อ้างถึงใน พะยอม วงษ์สารศรี, 2545, หน้า 4)

องค์กรจะมีสภาพการเปลี่ยนแปลงเหมือนกับการเปลี่ยนแปลงด้านอื่น ซึ่งเกิดจากเวลา ความเจริญของเทคโนโลยีการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุจึงทำให้องค์กรเปลี่ยนแปลงไปมาก พยอม วงษ์สารศรี (2545, หน้า 9) กล่าวว่า องค์กรแบบดั้งเดิม (Traditional Organization) และองค์กรแบบใหม่ (New Organization) มีลักษณะแตกต่างกัน รอบบินส์และคาร์เทอร์ (Robbins and Coulter, 1999, p.19) เช่นองค์กรแบบดั้งเดิมนั้นจะมีลักษณะสำคัญ หยุดหนึ่ง ไม่ยืดหยุ่น เน้นงาน ตำแหน่งงานเป็นตัวกำหนดงาน เน้นปัจเจกชน งานมีลักษณะถาวร เน้นการบังคับบัญชา ผู้จัดการเป็นคนตัดสินใจ เน้นกฎระเบียบ เกี่ยวพันกับกำลังงานที่มีลักษณะเหมือนกัน กำหนดเวลาทำงานเริ่มตั้งแต่ 09.00-17.00 น. สัมพันธภาพแบบเป็นลำดับชั้น ทำงานสถานที่ที่จัดให้ในช่วงเวลาที่กำหนด

ส่วนองค์การแบบใหม่ มีลักษณะสำคัญ คือเคลื่อนไหว ยืดหยุ่น เน้นความสามารถ ความชำนาญ ภาระงานที่ทำ เป็นตัวกำหนดงาน เน้นการทำงานเป็นทีม งานมีลักษณะชั่วคราว เน้นความสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เน้นลูกค้า กำลังงานมี หลากหลายแตกต่างกัน ไม่กำหนดช่วงเวลาทำงาน สัมพันธภาพแบบแนวระดับและแบบแนวเอียงทำงาน ณ สถานที่ใดก็ได้ เวลาใดก็ได้

องค์การในอนาคตต้องมีความเข้มแข็งจึงจะสามารถอยู่ได้ เบคฮาร์ด (Beckhard, 1997, p.25) กล่าวถึงลักษณะขององค์การที่เข้มแข็งในอนาคต ต้องมีสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญ ประการแรก เป็นระบบที่ชัดเจน ประการที่สอง มีระบบสารสนเทศที่ดีในการเสริมสร้างการปฏิสัมพันธ์ในองค์การ ประการที่สาม มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อวิสัยทัศน์ในอนาคต ประการที่สี่ ปฏิบัติตามหน้าที่และบทบาทโดยยึดหลักการเปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างองค์การที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตาม ความเหมาะสม ประการที่ห้า ให้ความสำคัญในด้านการทำงานเป็นทีม ประการที่หก ยึดหลักการ ให้ความสำคัญแก่ลูกค้าเป็นสำคัญ ประการที่เจ็ด ให้ความสำคัญกับการบริหารและการจัดระบบ สารสนเทศ ประการที่แปด ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการตัดสินใจทุกระดับ ประการที่เก้า ให้ความสำคัญในด้านการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ในองค์การ ประการที่สิบ ขอมรับแนวความคิดใหม่ๆและการคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้น ประการที่สิบเอ็ด มีนโยบายผ่อนปรน ในการทำงาน และความจำเป็นในครอบครัว ประการที่สิบสอง มีนโยบายสนับสนุนและปกป้อง ผลประโยชน์ของสังคม ประการที่สิบสาม ธารงครึภษาปสิทธิภาพในการทำงานในด้านคุณภาพงาน และความปลอดภัยในการปฏิบัติงานและยึดหลักการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่าในอนาคต และ ประการสุดท้าย มีระบบรางวัลตอบแทนเพื่อการพัฒนางาน โดยมีการประเมินผลทั้งการปฏิบัติงาน และการบรรลุเป้าหมาย

เป้าหมายองค์การ (Organization Goal)

เป้าหมายองค์การ เป็นทิศทางที่ทำให้กิจการประสบความสำเร็จ ซึ่งเป็นจุดหมาย ปลายทาง โดยให้การจัดสรรทรัพยากรและกิจกรรมต่างๆขององค์การ เอื้อประโยชน์ต่อทิศทาง สุดท้ายที่กำหนดไว้ เป็นการสร้างความมั่นคง และความเจริญเติบโตสู่ระดับสูงสุด การที่องค์การ จะไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญเพื่อไปสู่เป้าหมาย

ทงชัย สันติวงษ์และชัยยศ สันติวงษ์ (2548, หน้า 24) กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของ องค์การ (Organization Objectives) แบ่งได้ 3 ประเภท คือ ประการที่หนึ่ง วัตถุประสงค์ทาง เศรษฐกิจหรือกำไร (Economic or Profit Objectives) โดยเน้นการได้กำไรสูงสุด กำไรเป็นสิ่งที่แสดง ความเข้มแข็งหรืออ่อนแอของธุรกิจ ปัจจุบันได้มีการวิจารณ์ว่าเรื่องเกี่ยวกับกำไรสูงสุดนั้นเป็น

เรื่องไม่ถูกต้องแต่อย่างไรก็ต้องยอมรับว่ากำไรเป็นเป้าหมายสำคัญแต่ควรจะได้ปรับปรุงความหมายของกำไรใหม่ ให้เป็นกำไรที่เหมาะสมเหตุผล ประการที่สอง วัตถุประสงค์เกี่ยวกับการให้บริการ(Service Objectives) สำหรับกิจการของรัฐนั้นวัตถุประสงค์หลักคือ การมุ่งให้บริการสาธารณะเพื่อสนองความต้องการของประชาชน สำหรับกิจการด้านธุรกิจเอกชนนั้นพยายามทำกำไรให้สูงสุดเสริมวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการให้บริการเพิ่มขึ้น เพราะมีการแข่งขันสูงมีสินค้าหลากหลายและมีการจัดบริการที่ทำให้ลูกค้าพึงพอใจ ทำให้องค์การเจริญเติบโต มีความมั่นคงอยู่เหนือคู่แข่งได้ และประการที่สาม วัตถุประสงค์ด้านสังคม (Social Objectives) เห็นได้ชัดในองค์การภาครัฐ เพราะบริการต่างๆสนองความต้องการของประชาชน สำหรับองค์การทางธุรกิจนั้น นอกจากแสวงหากำไรแล้ว ยังดำเนินการภายใต้สภาพแวดล้อมของสังคมต่างๆ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย ต้องสนใจสภาพแวดล้อม ปฏิบัติตามกฎหมาย ซื่อสัตย์ต่อลูกค้ามีจริยธรรมและคุณธรรมในการดำเนินธุรกิจ

การจัดการ

องค์การต่างๆจะดำรงอยู่ได้และดำเนินการได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ ต้องอาศัยกระบวนการจัดการหรือกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ และรู้จักได้เทคนิคและวิธีการนำองค์การไปสู่เป้าหมาย จากการศึกษาพบว่าธุรกิจต่างๆประสบความสำเร็จเนื่องจากการจัดการที่ดี และธุรกิจที่มีขนาดเล็ก ส่วนมากที่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากขาดความสามารถในการจัดการ การจัดการจึงมีความสำคัญในการดำเนินธุรกิจ

ความหมายของการจัดการ

มีนักวิชาการ ได้ให้ความหมายของการจัดการไว้หลายคน นักวิชาการหลายคน กล่าวว่า การจัดการ(Management) และการบริหาร (Administration) 2 คำนี้ใช้แทนกันได้ ดังเช่น สมคิด บางโม (2550, หน้า 59) และอารีย์ นัยพินิจ (2541, หน้า 8) มีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับความหมายของการจัดการหรือการบริหาร ดังนี้ เมื่อกล่าวถึงคำว่าการบริหาร (Administration) ใช้ในการบริหารระดับสูง เน้นหนักที่การกำหนดนโยบายที่สำคัญและการกำหนดแผนงาน เป็นคำที่นิยมใช้ในทางราชการ ได้แก่การบริหารรัฐกิจ (Public Administration) ส่วนคำว่า การจัดการ (Management) เน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบายที่สำคัญและแผนที่กำหนดไว้ เป็นคำที่นิยมใช้ในทางธุรกิจ ได้แก่ การจัดการธุรกิจ (Business Management) แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองคำนี้อาจใช้แทนกันได้ ในที่นี้ขอใช้คำว่าจัดการ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ หิรัญกิตติ และธนวรรษ ตั้งสินทรัพย์ศิริ (2550, หน้า 1) ได้อธิบายร่วมกันว่า การจัดการ เป็นกระบวนการที่ออกแบบสำหรับบุคคล เพื่อการทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือเป็นกระบวนการของการมุ่ง

ไปสู่เป้าหมายขององค์การจากการทำงานร่วมกัน โดยใช้บุคคลและทรัพยากร หรือเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาภาวะแวดล้อม ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นุจรี จารุโรจน์ และคณะ (2549, หน้า 12) ได้ร่วมกันอธิบายว่า การจัดการ คือ การติดตามการดำเนินการตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล โดยองค์การหรือบุคลากรที่ร่วมงานกันเพื่อบรรลุเป้าหมายเฉพาะนั้น

กฤติกา แสนโกชน์ (2547, หน้า 41) กระบวนการทำงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยการใช้ทรัพยากรต่างๆอย่างสมดุล เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พยอม วงศ์สารศรี (2545, หน้า 25) กล่าวว่าการจัดการ คือ กระบวนการที่ผู้จัดการใช้ศิลปะและกลยุทธ์ต่างๆ ดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่างๆ โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในองค์การ ตระหนักถึงความสามารถ ความถนัด ความต้องการ และความมุ่งหวังความสำเร็จก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของสมาชิกในองค์การควบคู่ไปด้วย องค์การจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

เซอร์โตและเซอร์โต (Certo and Certo, 2006, p. 7) ได้ให้นิยาม การจัดการว่าเป็นกระบวนการที่นำองค์การไปสู่เป้าหมาย ด้วยการทำงานกับบุคคลและทรัพยากรอื่น ๆ ขององค์การ ซึ่งการจัดการจะมีลักษณะกว้าง ๆ 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องซึ่งสัมพันธ์กับกิจกรรมต่าง ๆ
2. เป็นการมุ่งให้ถึงเป้าหมายขององค์การ
3. เป็นการนำไปถึงเป้าหมายด้วยการทำงานกับบุคคล และทรัพยากรอื่น ๆ

ขององค์การ

ไฮน์ซ และคูนทซ์ (Heinz and Koontz, 1993, p.4) ได้อธิบายร่วมกันว่า การจัดการเป็นกระบวนการออกแบบและรักษาสภาพแวดล้อม ซึ่งบุคคลทำงานร่วมกันในกลุ่มเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากคำนิยามของนักวิชาการดังกล่าว สรุปความหมายของการจัดการ ได้ดังนี้

1. การจัดการ เป็นศิลปะในการใช้คนให้ทำงานต่าง ๆ ของกลุ่มให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย
2. การจัดการ เป็นเรื่องที่ต้องบริหารต้องทำหน้าที่ประสานการทำงาน of ทุกฝ่ายให้เข้ากันได้ โดยการทำงานเป็นทีม
3. การจัดการ ต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐาน คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ

การจัดการเป็นสมองขององค์กร การที่องค์กรจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น ต้องมีกระบวนการจัดการที่ดี เช่น มีการวางแผนและการตัดสินใจ โดยผ่านการถกกันกรองจาก ฝ่ายจัดการ ที่ได้พิจารณาข้อมูลต่างๆ อย่างใช้ดุลพินิจ ใช้สติปัญญาพิจารณาผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นต่อองค์กรนั้น ข้อที่สอง การจัดการเป็นเทคนิควิธีการที่ทำให้สมาชิกในองค์กรเกิด จิตสำนึกร่วมกันในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจ เต็มใจช่วยเหลือให้องค์กรประสบความสำเร็จ เพราะมีกระบวนการสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน นำทางให้องค์กรไปสู่ความสำเร็จ ข้อที่สาม การจัดการเป็นการกำหนดขอบเขตในการทำงานของสมาชิกในองค์กร ไม่ให้ซ้ำซ้อนกัน ทำการปฏิบัติงานเป็นไปได้อย่างราบรื่น รวดเร็วมีประสิทธิภาพ และข้อที่สี่ การจัดการเป็นการแสวงหา วิธีการที่ดีที่สุดในการปฏิบัติงานในองค์กรเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าการจัดการเป็นทักษะระดับสูง และผู้ที่จัดการได้ดีต้องมีความรู้(ศาสตร์)และใช้ศิลปะในการจัดการ ต้องมีการถ่ายทอดและศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา สรุปว่า การจัดการมีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างมาก องค์กรจะประสบผลสำเร็จได้ เนื่องจากผู้บริหารรู้จักใช้หลักการจัดการที่ดี ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ทำให้สมาชิกเกิดขวัญและกำลังใจในการที่จะทำงานอย่างเต็มความสามารถ

ความหมาย บทบาทและหน้าที่ของธุรกิจ

คนและชุมชนประกอบกันขึ้นมาเป็นสังคม ทำหน้าที่ดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเมื่อพ้นวัยเด็กก็ต้องประกอบอาชีพเพื่อการดำรงชีวิต กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญในการประกอบอาชีพคือ กิจกรรมทางธุรกิจ คือต้องมีการจัดหา แลกเปลี่ยนซื้อขาย ธุรกิจจึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ไม่สิ้นสุด

ความหมายของธุรกิจ

พรพรหม พรหมเทศ (2546, หน้า 1) ได้ให้ความหมายของธุรกิจว่า หมายถึงบุคคลหรือองค์กรที่พยายามสร้างกำไรโดยการจัดหาผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างความพึงพอใจโดยการสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์

พยอม วงศ์สาครี (2545, หน้า 13) กล่าวว่า ธุรกิจ (Business) หมายถึงการดำเนินกิจกรรมด้าน

การผลิต (Production) เป็นการดำเนินกิจกรรมค้าการผลิต อาจเป็นผลิตผลทางการเกษตร การผลิตวัตถุดิบ ตลอดจนสินค้าสำเร็จรูปต่างๆ

การจำหน่าย (Distribution) เป็นการดำเนินกิจกรรมต่อจากการผลิตโดยตรง โดยมุ่งนำสินค้าไปสู่ผู้บริโภค การจำหน่ายเป็นกิจกรรมที่สำคัญ เนื่องจากมีการแข่งขันกันสูง มีการใช้กลยุทธ์ต่างๆที่จะให้สินค้าของตนไปสู่ผู้บริโภคมากที่สุด

การบริการ (Services) การดำเนินธุรกิจในรูปแบบของการให้บริการ เช่น ธนาคาร โรงแรม เป็นต้น

สมชาย หิรัญภิตติ (2542, หน้า 19) ได้ให้ความหมายของธุรกิจว่า เป็นการดำเนินกิจการของบุคคล กลุ่มคนที่อาศัยความคิด แรงงาน ทุน เวลา และการจัดการที่เกี่ยวกับการผลิต (Produce) การแลกเปลี่ยนซื้อขาย (Exchange) การบริการ (Service) ที่หวังกำไร (Profit) และขณะเดียวกันต้องมีความเสี่ยง (Risk) ต่อการขาดทุน ในทำนองเดียวกันกับ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ธุรกิจหมายถึง กิจการที่ทำการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์ในการแสวงหากำไรจากการทำกิจกรรม

บทบาทของธุรกิจ

การดำเนินธุรกิจเปลี่ยนแปลงจากเดิมไปมากคือ เดิมผลิตเพื่อใช้เองในครอบครัว ต่อมาเมื่อมีการผลิตเหลือใช้ จึงเกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ทำให้ธุรกิจเกิดการพัฒนาและขยายบทบาทขึ้น สรุปได้ว่า

1. บทบาทเพื่อเป็นอาชีพสำหรับบุคคล ธุรกิจกลายเป็นกิจกรรมในการประกอบอาชีพของคนในสังคม เป็นอาชีพใช้เป็นหลักยึดในการเลี้ยงชีพ สร้างรายได้ให้เป็นปึกแผ่นและมีเสถียรภาพ
2. ธุรกิจมีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ช่วยฟื้นฟู สร้างเศรษฐกิจให้เกิดความมั่นคง มีเสถียรภาพ เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจภายในประเทศ และระหว่างประเทศเพื่อสร้างรายได้แก่ประชาชน และความเจริญให้ประเทศ
3. บทบาทความรับผิดชอบต่อสังคม ปัจจุบันภารกิจของธุรกิจต้องตระหนักคือ ไม่สร้างปัญหาด้านสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม ให้รัฐบาลต้องแก้ไข ต้องคิดว่าคนอยู่ได้ธุรกิจก็อยู่ได้ ดังนั้นแนวคิดการประกอบธุรกิจ ไปสู่ความยั่งยืนจึงแพร่หลาย ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เช่น ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ปัญหาการล่มสลายทางสังคม ปัญหาสภาพแวดล้อม ปัญหายาเสพติด ปัญหาโสเภณี เป็นต้น เกิดมาจากผู้ประกอบการธุรกิจบางรายเห็นแก่ตัว ไม่ได้เห็นแก่สังคมระยะยาว บทบาทด้านสังคมของธุรกิจจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง

หน้าที่ทางธุรกิจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2548, หน้า 20) ได้กล่าวถึงหน้าที่ทางธุรกิจว่า โดยทั่วไปหน้าที่ทางธุรกิจประกอบไปด้วย

1. หน้าที่องค์การและการจัดการ (Organization and Management) องค์การคือกลุ่มบุคคลที่ทำงานร่วมกันในโครงการที่จัดตั้งขึ้นโดยร่วมมือกันปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ องค์การธุรกิจจะสำเร็จได้ต้องอาศัย การจัดการ ซึ่งเป็นเครื่องมือช่วยให้เกิดการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยใช้การจัดการในการวางแผน การจัดองค์การ การอำนาจการ การควบคุมผู้บริหารต้องทำหน้าที่ทุกขั้นตอนให้สมบูรณ์เพื่อนำพาองค์การไปสู่เป้าหมายความสำเร็จตามที่คาดหมาย
2. หน้าที่การผลิตและการปฏิบัติการ (Production and Operations) การผลิตเป็นการแปรสภาพทรัพยากรให้เป็นสินค้าและบริการ หน้าที่นี้รวมถึงการวางแผนและการออกแบบระบบการผลิต การควบคุมคุณภาพการผลิตเพื่อให้ได้สินค้าที่มีคุณภาพตามที่ผู้บริโภคต้องการและยังต้องคำนึงถึงการลดต้นทุนการผลิตเพื่อให้ค่าใช้จ่ายอยู่ในระดับที่เหมาะสมซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อราคาสินค้า อันจะนำไปสู่ความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจ
3. ทรัพยากรมนุษย์ (Human Resources) เป็นหน้าที่ของผู้บริหารในองค์การธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาบุคลากรและธำรงรักษาให้บุคลากรอยู่ร่วมงานกับองค์การ ทั้งยังต้องพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะในการทำงาน พัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานให้บุคลากรมีความสุขกับการที่ได้อยู่ร่วมกับองค์การอันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของบุคลากร
4. การตลาด (Marketing) เป็นกิจกรรมที่ออกแบบขึ้นเพื่อทำให้ผู้บริโภคพึงพอใจโดยกิจกรรมดังกล่าว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคา การจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด การโฆษณา รวมถึงกระบวนการทั้งหมดที่ทำให้สามารถแข่งขันในตลาด โดยจะต้องทำความเข้าใจความต้องการของผู้บริโภค เพราะเป้าหมายทางการตลาดที่สำคัญที่สุดคือการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและต้องตระหนักเสมอว่าการตอบสนองความต้องการนั้นสามารถสร้างความพึงพอใจให้กับผู้บริโภค การตลาดจึงเป็นหน้าที่ที่สำคัญในการนำมาเป็นเครื่องมือเพื่อช่วยให้บรรลุเป้าหมายทางการตลาด
5. การบัญชี (Accounting) การบัญชีเป็นการบันทึกรายการค้าและข้อมูลทางบัญชีจะนำมาแปลความหมายทางการเงิน รายการของงบการเงินจะถูกนำมาใช้ในการวางแผนและควบคุมภายในองค์การ ช่วยในการตัดสินใจในการบริหาร โดยเฉพาะนำมาพิจารณาในการประเมินผลตอบแทนจากการลงทุน การบริหารด้านต้นทุนและค่าใช้จ่ายเพื่อจัดสรรเงินสำหรับการใช้จ่ายอย่างเหมาะสม

6. การเงิน (Finance) เป็นหน้าที่หนึ่งที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของธุรกิจอีกหน้าที่หนึ่ง หน้าที่ในการบริหารด้านการเงินคือการประเมินแหล่งเงินทุนและต้นทุนของเงินทุน เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจเลือกแหล่งของเงินทุน นอกจากนี้หน้าที่บริหารการเงินยังต้องวางแผนเกี่ยวกับการใช้เงินทุนอย่างไรจึงจะมีประสิทธิภาพ นั่นคือมีเป้าหมายที่ผลตอบแทนสูงสุด

7. ระบบสารสนเทศ (Information System) ระบบสารสนเทศเป็นทรัพยากรที่สำคัญของธุรกิจ หน้าที่ของการบริหารระบบสารสนเทศคือ การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจและช่วยลดอุปสรรคด้านเวลาและสถานที่ โดยผู้บริหารสามารถใช้สารสนเทศได้ทุกเวลาในการแก้ไขปัญหาที่ธุรกิจเผชิญอยู่โดยที่ระบบสารสนเทศเป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งภายในและภายนอกองค์การ

ในทำนองเดียวกัน พะยอม วงศ์สารศรี (2545, หน้า 39) ได้กล่าวถึงหน้าที่ของธุรกิจ ในภาพรวมคือประการที่หนึ่ง หน้าที่ด้านการตลาด (Marketing Function) การตลาดนับเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งทำให้ธุรกิจอยู่รอดและเจริญเติบโต เพราะต้องดำเนินการนำสินค้าหรือบริการไปยังผู้แทนจำหน่ายหรือผู้บริโภคคนสุดท้าย ดังนั้นกลยุทธ์ที่ใช้ส่วนผสมทางการตลาด คือปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product) การกำหนดราคา (Price) การเลือกและการวางแผนด้านสถานที่ (Place) และการส่งเสริมการขาย (Promotion) เป็นการพัฒนาคำแห่งการตลาดเพื่อขยายส่วนแบ่ง เพื่อให้ธุรกิจประสบผลสำเร็จ ประการที่สอง หน้าที่ด้านการผลิต (Production Function) หน้าที่ส่วนนี้จะทำการผลิตวัตถุดิบ หรือผลิตสินค้าสำเร็จรูป แล้วแต่วัตถุประสงค์ของธุรกิจ หน้าที่ด้านนี้รวมถึง การเก็บรักษาวัตถุดิบ การบำรุงรักษาวัตถุดิบ การบำรุงรักษาเครื่องจักรและเครื่องมือด้วย ประการที่สาม หน้าที่ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management Function) คนเป็นสิ่งสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจตามเป้าหมายได้ ดังนั้นการดำเนินการด้านบุคคล ตั้งแต่การสรรหา คัดเลือกจนถึงการออกจากงานของสำนักงาน เจ้าหน้าที่ของธุรกิจมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ประการที่สี่ หน้าที่ทางการเงินและการบัญชี (Finance and Accounting Function) หน้าที่นี้คือ การเก็บข้อมูลการดำเนินงาน การรายงาน การวิเคราะห์ การตัดสินใจทางการเงิน หน้าที่ต่างๆของธุรกิจจึงมีความสำคัญต่อธุรกิจในภาพรวมเป็นอย่างยิ่ง

สรุปว่า หน้าที่องค์การธุรกิจเป็นหน้าที่ที่ธุรกิจต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นเพื่อให้การดำเนินงานของธุรกิจไปได้ด้วยดี

ประเภทของธุรกิจ

มีนักวิชาการหลายคน แบ่งประเภทธุรกิจไว้หลายแบบ ดังเช่น พะยอม วงศ์สารศรี (2545, หน้า 30) แบ่งธุรกิจตามลักษณะของกิจกรรมที่กระทำไว้เป็น 8 ประเภท คือ ประเภทแรก ธุรกิจการเกษตรประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำสวน นา ไร่ ประเภทที่สอง ธุรกิจผลิตวัตถุดิบ

ป้อนธุรกิจผลิตสินค้าผลิตสินค้าสำเร็จรูป ประเภทที่สาม ธุรกิจผลิตสินค้าสำเร็จรูป เป็นธุรกิจที่อาศัยการผลิตวัตถุดิบมาดำเนินการต่อ เป็นการผลิตสินค้าจำหน่ายแก่ผู้บริโภค ประเภทที่สี่ ธุรกิจก่อสร้าง เป็นธุรกิจที่ใช้สินค้าจากธุรกิจการผลิตวัตถุดิบ ธุรกิจการผลิตสินค้าสำเร็จรูปประกอบกัน ประเภทที่ห้า ธุรกิจการเงินและการประกันภัย เป็นธุรกิจด้านการรับฝาก กู้ บริการ การตัดสินใจลงทุน การแลกเปลี่ยนเงินตรา เช่น ธนาคาร บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ การประกันภัย ดูแลปกป้องทรัพย์สินผู้ทำประกัน ประเภทที่หก ธุรกิจคมนาคมการขนส่ง เป็นธุรกิจที่สำคัญกับชีวิตคนในสังคม เช่น กิจการรถเมย์ รถบรรทุก เป็นต้น ประเภทที่เจ็ด ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก เป็นการมุ่งนำสินค้าจากผู้ผลิตไปถึงผู้จำหน่ายและจากผู้จำหน่ายไปสู่ผู้บริโภค ปัจจุบันแข่งขันกันรุนแรง เพราะต่างประเทศเข้ามา คือ แมคโคร คาร์ฟู เทสโก้ โลตัส ผลทำให้เกิดปัญหาแก่ธุรกิจค้าปลีกของร้านค้าในประเทศเป็นอย่างยิ่ง และประเภทที่แปด ธุรกิจการบริการ มุ่งอำนวยความสะดวกสบาย เช่น โรงพยาบาล โรงแรม ร้านอาหาร เป็นต้น

การดำเนินธุรกิจของชุมชน

หน่วยที่เล็กที่สุดในการดำเนินธุรกิจ คือ การดำเนินธุรกิจโดยครอบครัว เช่น ปลูกผักขาย ทำสวน ทำไร่ เป็นต้น เนื่องจากชุมชนเห็นว่าการรวมกลุ่มดำเนินธุรกิจจะมีอำนาจการต่อรอง หรือมีพลังในการดำเนินงานดีกว่า และอาจสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ หากสมาชิกมีความเดือดร้อน จึงมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มธุรกิจขึ้น และมีข้อตกลง กฎระเบียบคณะกรรมการดำเนินงาน ดังนั้นจึงต้องร่วมกันคิด ระดมสมองเพื่อการพัฒนาธุรกิจของกลุ่มเพื่อความอยู่รอด

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการทอผ้า

การรวมตัวของชาวบ้านเป็นกลุ่ม โดยการผลิตงานหัตถกรรมนั้นมีมานานแล้วไม่มีหลักฐานยืนยันแน่ชัด อาจมีการรวมตัวอย่างหลวมๆ ในการทำหัตถกรรม โดยไม่มีรูปแบบแน่นอน เดิมวัตถุประสงค์ทอผ้าเพื่อใช้สอยในครัวเรือน และเพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมต่างๆ แต่วัตถุประสงค์ได้เปลี่ยนตามสภาพเศรษฐกิจ และสังคมมีการทอผ้าเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อมามีการผลิตเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญของผู้หญิงอีสาน ทั้งที่ทำงานส่วนตัวและการรวมกลุ่มเพื่อทำเป็นธุรกิจส่งผลให้หัตถกรรมพื้นเมืองอีสานเป็นสินค้าที่ผลกระทบต่อเศรษฐกิจในภาพรวมของภูมิภาคและของประเทศ จึงนับว่าเป็นโอกาสที่ดีที่จะพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการประกอบอาชีพในชนบท ซึ่งมีแรงงานที่กลับสู่ชนบท หากธุรกิจดำเนินการได้ดีแล้ว ฐานของประเทศก็เข้มแข็ง สามารถพัฒนาด้านต่างๆ ได้อย่างดี จะก่อให้เกิดความเป็นธรรมระหว่างเมืองและชนบทเช่นกัน

การรวมตัวเพื่อดำเนินการทางธุรกิจของชุมชนในเรื่องการทอผ้า นั้น เป็นเรื่องที่ดีควรจะศึกษาเพื่อแก้ปัญหาให้แก่ชุมชน และเป็นรากฐานการดำเนินธุรกิจต่อไป เพื่อความเข้าใจใน

การดำเนินการของสินค้าหัตถกรรมของชุมชน ผู้วิจัยจะนำเสนอแนวความคิด การทอผ้า เป็น การถักทอที่เป็นหัตถกรรม หรือหัตถศิลป์ที่เลื่องลือในความงาม ความประณีตที่ถ่ายทอดเป็นมรดก ตกทอดจากรุ่นก่อน จนถึงรุ่นปัจจุบันเพื่อความเข้าใจชัดเจนในประเด็นต่างๆ ของการทอผ้า ซึ่งจะ ได้กล่าวในประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้ (กฤติกา แสน โภชน์, 2547, หน้า 49-52)

วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ความเชื่อเกี่ยวกับการทอผ้า

การพบผ้าขนกำไลสำริดที่แหล่ง โบราณคดีบ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัด อุรธานี พบว่ามีอายุประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว (เรณู คุปต์ชัย และคณะ. 2534, หน้า 89) จาก หลักฐานนี้ แสดงว่าการทอผ้าไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง ได้รวมถึงประเทศไทยได้สร้างสรรค์ด้านภูมิปัญญาของคน ตั้งแต่ก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งมีการทอผ้าจากเส้นใยวัสดุธรรมชาติมานานแล้ว จะได้สืบทอดถึงปัจจุบัน เทคนิคในการทอต่างๆ เช่น จิต จก ยก และมัดหมี่

ความหมายของการทอผ้า การทอผ้านั้นนอกจากเป็นการทอเพื่อประโยชน์ใช้สอยแล้ว ยังบอกถึงความเป็นกุลสตรีได้อย่างดี จากวรรณคดี เรื่อง ท้าวกำพร้าวของ จารุบุตร เรื่องสุวรรณ (2521, หน้า 77) มีคำสอนชาวอีสาน โบราณจะมีวิถีดูแลลักษณะหญิง คือ การทอผ้าเป็นไม่เกียจ คร้านในการทอผ้า การทอผ้าเป็นงานผู้หญิงโดยเฉพาะ ดังคำกล่าวที่ว่า “ยามว่างจากนาผู้หญิงทอผ้า ผู้ชายจักสาน” เป็นต้น

จากการศึกษาของ วิบูลย์ ลิ้มสุวรรณ (2527, หน้า 113) พบว่า งานหัตถกรรมและ ศิลปกรรมไทยนั้นมีความสัมพันธ์กับชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยมาแต่โบราณ เพราะเป็นงาน เกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคนทุกระดับ ในอดีตการปกครองลักษณะสังคม วัฒนธรรมไทยเป็น องค์ประกอบ และตัวกำหนดที่สำคัญ ทำให้เกิดการสร้างงานศิลปหัตถกรรม มี 2 ประเภท คืองาน ศิลปหัตถกรรมชั้นสูง สร้างขึ้น โดยช่างหลวง และงานหัตถกรรมศิลปกรรมพื้นบ้าน ที่สร้างขึ้นโดย ชาวบ้านทั่วไป งานหัตถกรรมและศิลปกรรมพื้นบ้านนี้มีลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม ซึ่งมีลักษณะร่วมกัน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีวิถีชีวิตการดำรงชีวิต ที่คล้ายคลึงกัน พูดภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกัน เป็นต้น เช่นเดียวกับ สุริยา สมุทคุปต์ (2532, หน้า 138) พบว่าผ้ามีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยในสมัยโบราณอย่างยิ่ง ตั้งแต่เกิด จนตาย ผ้ามีบทบาทในชีวิตประจำวันและพิธีกรรมต่างๆมีรากฐานกับประเพณีและความเชื่อใน การบูชาบรรพบุรุษ ผู้มีส่วนสำคัญในการทอผ้าคือ ผู้หญิง โดยเฉพาะผู้หญิงอีสาน ในการเกิดนั้น พ่อ แม่ จะเตรียมผ้าอ้อม ผ้าห่ม เบาะ เปล ไว้ให้ลูก เมื่อเด็ก โตขึ้น ถ้าเป็นผู้หญิงต้องมีคุณสมบัติ ความเป็นผู้หญิง คือการรู้จักทำกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการทอผ้าในรูปแบบต่างๆสอดคล้องกับ สุมาลัย โทมัส (2515, หน้า 97) เสนอว่า เด็กผู้หญิงทุกคนในสังคมชนบทต่างทอผ้าเป็น ด้วย

การสอนหรือวิถีธรรมชาติ โดยดูเขาทำบ่อยๆ จะทำเป็นเอง การเริ่มหัดทอผ้านั้นต้องหัดทอผ้าขาว ผ้าขาวม้าหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ผ้าแพร เมื่อทอเป็นแล้วก็จะพัฒนาการทอผ้ามาเป็นการทอผ้าจิด ซึ่งเป็นผ้าที่มีการสร้างลวดลายที่ยุ่งยากมากกว่า จะต้องใช้เวลา และความละเอียดอ่อน ประณีต มากกว่า ผ้าลายจิดนี้ชาวบ้านถือว่าเป็นของสูง การใช้ผ้าจิดต้องให้เหมาะสมกับขนบธรรมเนียม ประเพณีชาวอีสานด้วย (พัฒนา กิติอาษา, 2532, หน้า 115)

นอกจากนี้ สุมาลัย โทมัส (2515, หน้า 78) ยังกล่าวว่า หญิงสาวทุกคนต้องทอผ้า เตรียมไว้ใช้ในพิธีแต่งงาน เช่น เครื่องแต่งกายของเจ้าบ่าว เจ้าสาว รวมทั้งของใช้ต่างๆ ในพิธี แต่งงาน นอกจากนั้นยังต้องทอเป็นเครื่องตอบแทนให้พ่อ แม่ และญาติสนิทของเจ้าบ่าว มีทั้ง ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า ผ้าเบี่ยง ผ้าซิ่น เป็นต้น หลังจากสมรสแล้วผู้หญิงต้องทอผ้าเพื่อสมาชิกใน ครอบครัว โดยเฉพาะลูกชาย เมื่ออายุครบบวช ต้องเตรียมทอผ้าใช้ในงานบวช นอกจากนั้นยังต้อง ทอผ้าใช้ในงานบุญต่างๆ ด้วย และ สุริยา สมุทรคุปต์ (2532, 140) พบว่า ผู้หญิงต้องเตรียมผ้าไว้ คลุมโลงศพ และเมื่อพิธีศพเสร็จแล้ว ผ้าก็ถวายวัดเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย

ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่า ผ้ากับวิถีคนไทยผูกพันกันอย่างมาก ตั้งแต่เกิดจนตาย ความสามารถและภูมิปัญญาคนไทยในการทอผ้านั้นมีมานาน และมีความสามารถสูง สามารถทอได้ อย่างงดงาม ด้วยเทคนิควิธีการต่างๆ ผ้าทอนั้นมีความสำคัญ 3 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เพื่อ ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานของมนุษย์ ต้องมีเครื่องนุ่งห่ม และใช้ในพิธีต่างๆ ประการที่สอง เป็นเครื่องแต่งกายเป็นสิ่งแสดงฐานะของคนในสังคม เช่น ชาวบ้านส่วนใหญ่ใช้ผ้าฝ้าย เพราะมี กรรมวิธีการผลิตไม่ซับซ้อน เมื่อเทียบกับการผลิตและทอผ้าไหม ซึ่งส่วนใหญ่คนชั้นสูงและเจ้านาย จะใช้ นอกจากชนิดของผ้าแล้ว ลวดลายและสีสันทันยังสามารถบ่งบอกฐานะในสังคมของผู้สวมใส่ เช่น ผู้ใดใส่ผ้าตีนจกทั้งผืน แสดงว่าผู้นั้นมีฐานะดี เพราะการทอตีนจกนั้นต้องใช้เวลาทอนาน และ ใช้ฝีมือในการทอ และประการสุดท้าย เป็นการแบ่งหน้าที่ระหว่างชาย หญิง อย่างชัดเจน การทอผ้า ต้องใช้ความขยัน อดทน ความพยายาม ประณีตละเอียดอ่อนเป็นลักษณะผู้หญิง ยังแสดงให้เห็นถึง วัยที่พร้อมจะมีครอบครัว

การทอผ้าเป็นวัฒนธรรมและกระบวนการทางสังคมของผู้หญิง พัฒนา กิติอาษา (2532, หน้า 117) กล่าวว่า การทอผ้าจะทำโดยผ่านสถาบันครอบครัว โดยเรียนรู้จากชีวิตจริง โดย แม่ ย่า ยาย ญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงทำหน้าที่สั่งสอน เพื่อให้มีฝีมือในการทอผ้า ซึ่งเป็นเสน่ห์ และคุณค่าของผู้หญิง ซึ่งการทอผ้าเป็นการอบรมขัดเกลาทางสังคม เป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์ มีบทบาท หน้าที่อันเหมาะสมตามช่วงวัย โดยตลอด ดังนี้

วัยเด็ก (แรกเกิด - 14 ขวบ) ผู้หญิงจะได้รับการเลี้ยงดูจากครอบครัวและโรงเรียน โดยเรียนรู้งานบ้านเรือน ควบคู่กับการทอผ้าจากแม่และญาติฝ่ายหญิง ได้รับความรู้จากโรงเรียน

วัยสาว (15 ปี – ก่อนแต่งงาน) วัยนี้มีความสามารถในการทอผ้ามากขึ้น มีความพร้อมที่จะแต่งงานมีครอบครัว มีความรับผิดชอบมากขึ้น

วัยผู้ใหญ่ (หลังจากให้กำเนิดบุตรคนแรก – บุตรคนสุดท้าย) ผู้หญิงวัยนี้จะทอผ้าเพื่อใช้สอย และเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม คือต้องทอผ้าใช้ในเทศกาลประเพณีต่างๆ

วัยชรา (50 ปีขึ้นไป) ผู้หญิงวัยนี้ มีหน้าที่อบรมสั่งสอนลูกหลานเกี่ยวกับการทอผ้า ลวดลายต่างๆ ที่ซับซ้อนสวยงาม เพื่อเป็นมรดกตกทอด เลี้ยงลูกหลาน ไปทำบุญ ในวันสำคัญในพิธีกรรมต่างๆ

สุนัย ณ อุบล และคณะ (2536, หน้า 97) ค้นพบสอดคล้องกับ พัฒนา กิติอาษา (2532, หน้า 120) ว่า ความสามารถในการทอผ้าของผู้หญิง เป็นเครื่องวัดความพร้อมที่จะเป็นภรรยาที่ดีในอนาคตได้ ผู้หญิงได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทอผ้าโดยครอบครัวอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ผู้ชายเป็นผู้ช่วยประกอบอุปกรณ์ในการทอผ้า ได้แก่ กี่ ฟืม กระสวย อัก โน เป็นต้น แต่ก่อนมีการเลี้ยงไหม ปลูกฝ้ายแทบทุกบ้าน เป็นการผลิตไว้ใช้ในครัวเรือน นำไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งของจำเป็นในครัวเรือนที่ในหมู่บ้านของคนขาดแคลน เช่น มีเส้นไหมใช้จะนำไปแลกข้าวเปลือกและปลาร้า นำพริกแห้ง ยาสูบ มาแลกฝ้าย เป็นต้น ปัจจุบันเหลือน้อยลงมาก

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าสภาพโดยทั่วไปของการทอผ้า จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับเปลี่ยนไปจากเดิมหลายส่วน และต่างระดับกัน ขึ้นอยู่กับเงื่อนไข ปัจจัย ทั้งภายใน ตัวผู้ผลิต และปัจจัยภายนอก เช่น หน่วยงานสนับสนุน ตลาดสถานะเศรษฐกิจ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการทอผ้าจะมีหลายประเภท เช่น ผ้าทอสีพื้น ผ้าลายมัดหมี่ ลายจก ผ้าห่ม ผ้าขาวม้า ผ้าโสร่ง ผ้าคลุมไหล่ และผ้าพันคอ เป็นต้น เหล่านี้ยังไม่รวมการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอด้วย

3. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ทฤษฎีการพัฒนาของรัฐบาลโดยกระบวนการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ หรือ One Tambon One Product (OTOP) เป็นหนึ่งในนโยบายสำคัญของรัฐบาล ภายใต้การนำของ ฯพลฯ นายกรัฐมนตรี (พันตำรวจโท คร.ทักษิณ ชินวัตร) ในการสร้างความเจริญและการยกระดับความเป็นอยู่ของชุมชนรากหญ้าทั่วประเทศไทย อย่างยั่งยืนและถาวร จึงได้นำแนวคิด “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” จากจังหวัด โออิตะ ประเทศญี่ปุ่นมาประยุกต์ใช้ โดยส่งเสริมให้แต่ละตำบลมีผลิตภัณฑ์หลัก

3.2 ทฤษฎีการจัดการธุรกิจชุมชน

ทรัพยากรหรือปัจจัยในการจัดการ

จากหลักการจัดการสมัยใหม่นั้นไม่ว่าจะเป็นองค์การทางราชการ หรือองค์การทางธุรกิจก็ตาม ย่อมมีความจำเป็นใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยในการจัดการประสมประสานการใช้ทรัพยากร เพื่อให้การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ปัจจัยที่กำหนดไว้ ปัจจัยหรือทรัพยากรคือ 4 M's คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ อุปกรณ์ (Material) และการจัดการ หรือวิธีการ (Management) หรือนักวิชาการบางคนก็แบ่งย่อยต่อไปอีกเป็น 6 M's คือ คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) การจัดการ หรือวิธีการ (Management or Method) ตลาด (Market) และเครื่องจักร (Machine) และนักวิชาการบางคนเพิ่มขึ้นอีก 1 M เข้าไปคือ ขวัญ (Morale) เป็นหลัก 7 M's

ปัจจุบันนี้มีนักวิชาการบางคนกำหนดปัจจัยในการจัดการเป็น 4 R's (ประยงค์ โตจินดา, 2542, หน้า 110) เป็นตัวป้อนเข้าไปในระบบ (Input) คือ

1. ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource)
2. ปัจจัยด้านเงินทุน (Financial Resource)
3. ปัจจัยด้านกายภาพ (Physical Resource)
4. ปัจจัยด้านข้อมูลข่าวสาร (Information Resource)

พิจารณาการจัดการนั้นสามารถพิจารณาใน 2 รูปแบบ คือการจัดการในเชิงระบบ และการจัดการในเชิงกระบวนการ การพิจารณาการจัดการเชิงระบบ (System Approach) นั้นจะพิจารณาในลักษณะการนำปัจจัยในการจัดการ เรียก In-Put เข้าไปในกระบวนการจัดการ (Management Process) แล้วออกมาเป็นผลงานตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (Out-Put) ไว้ดังภาพที่ 2.2

ดังนั้น ผู้บริหารงานต้องจัดการตลอดเวลา คือการจัดการระบบงานและระบบคนให้สมดุลกัน การจัดการระบบงานคือ วิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้กิจการมีระบบการผลิตการให้บริการ หรือการดำเนินงานด้านต่างๆ เป็นไปด้วยดี พร้อมกับต้องจัดการเรื่องคนที่เป็นผู้ที่เข้ารับมอบหมาย ปฏิบัติตามหน้าที่งาน หรือตำแหน่งงานต่างๆ ที่กำหนดไว้ เพื่อให้ทุกคนทุ่มเทให้งานเกิดผลดี และประสานกับการทำงานของคนอื่นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์

การจัดการเชิงกระบวนการ (Management Process) มองการบริหารเป็นขั้นตอน อาจมองได้หลายลักษณะ เช่น

1. การมองการจัดการเป็น 4 ขั้นตอน คือการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ และการควบคุมงาน (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2547, หน้า 2)

2. การมองการจัดการเป็น 5 ขั้นตอน คือการวางแผน การจัดองค์การ การอำนวยการ การจัดบุคคล และการควบคุมงาน (ฉัฐพันธ์ เขจรันท์ และรัตยาพร เสมอใจ, 2549, หน้า 18)

3. การมองการจัดการเป็น 6 ขั้นตอน คือ การวางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคล การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุมงาน (โกศล มารมย์และเบญจพร ลัทธิดช, 2547, หน้า 33)

4. การมองการจัดการเป็น 7 ขั้นตอน คือ POSDCORB Model ของ กุลิก และ เออร์วิค (Gulick and Urwick, 1973, p. 17)

อย่างไรก็ตามพิจารณาตามขั้นตอนเพื่อสะดวกแก่การศึกษาเท่านั้น เนื่องจากการจัดการนั้นต้องต่อเนื่องสอดคล้องกัน ไม่อาจจัดลำดับหรือขั้นตอนแน่นอนได้

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจชุมชน

ฉัฐพร มีนรักษ์เรืองเดช (2548, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการกลุ่มสตรีมะพร้าวแก้ว บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน จังหวัดเลย พบว่า กลุ่มสตรีมะพร้าวแก้ว บ้านน้อย มีปัญหาในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการจัดการเศษวัสดุเหลือใช้ การจัดทำบัญชี และการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการดำเนินงานกลุ่มสตรีมะพร้าวแก้ว บ้านน้อย ร่วมกันพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการ โดยจัดให้มีโครงการอบรมการบริหารจัดการกลุ่ม โครงการอบรมการพัฒนาเศษวัสดุเหลือใช้จากกะลามะพร้าว และโครงการศึกษาดูงานการบริหารกลุ่ม

การตลาด การผลิตสินค้ายังไม่ได้คุณภาพและมาตรฐาน นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มธุรกิจชุมชนยังต้องการความช่วยเหลือทางด้านการบริหารจัดการภายในกลุ่ม จากทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและนักวิชาการ

พรพิมล เถлимมีประเสริฐและคณะ (2548 : บทคัดย่อ) วิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจังหวัดมหาสารคาม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทของแหล่งผลิตภัณฑ์และตัวผลิตภัณฑ์หาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ และหาแนวทางการวางแผนเพื่อส่งเสริมทางการตลาดให้เป็นที่รู้จักและเป็นที่สนใจอย่างแพร่หลายต่อไป ผลการวิจัยพบว่า

ศักยภาพในด้านองค์กรของชุมชนเป้าหมาย มีจุดเด่นหลายประการ ได้แก่ การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มีความสามัคคีในกลุ่ม หัวหน้ากลุ่มมีความรับผิดชอบสูง มีการบริหารการเงินและการปันผลอย่างชัดเจน มีสถานประกอบการที่ถาวร และได้รับการติดตามเอาใจใส่จากเจ้าหน้าที่ภาครัฐอย่างสม่ำเสมอ

ศักยภาพด้านการผลิตภัณฑ์ พบว่า จุดแข็งของผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์เคยได้รับรางวัลในระดับจังหวัดและระดับภาค ใช้ภูมิปัญญาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีเอกลักษณ์

ปัญหาที่พบ ได้แก่ เงินทุนหมุนเวียนไม่เพียงพอ ขาดความมั่นใจในการสื่อสารกับต่างถิ่น การพัฒนาฝีมือไม่ต่อเนื่อง การผลิตไม่ทันต่อความต้องการ กำลังการผลิตไม่เพียงพอในฤดูกาลทำนา อุปกรณ์การผลิตไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะของผู้วิจัยคือ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และสมาชิกในชุมชน ควรใส่ใจสนับสนุน และส่งเสริมให้สมาชิกมีความรู้ความเข้าใจในด้านการตลาดเพิ่มขึ้น

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ (2542, หน้า 147-149) ได้สรุปผลงานวิจัยของนักวิชาการหลายคนว่า ธุรกิจชุมชน(Community Business หรือ Community Enterprise) เกิดขึ้นทั่วไปในประเทศด้อยพัฒนา แต่ไม่อาจพัฒนาขยายตัวได้ด้วยเหตุผลสี่ประการ คือ ประการแรก ธุรกิจชุมชนในประเทศด้อยพัฒนา หลากหลายรูปแบบหลากหลายชุมชน กระจุกกระจายอยู่ไม่ประสานสัมพันธ์เหนียวแน่น ประการที่สอง ความรู้ความสามารถในการจัดการเชิงธุรกิจของธุรกิจชุมชนของประเทศด้อยพัฒนายังมีน้อย ความสามารถในการแข่งขันจึงต่ำ ยิ่งถูกกระแสการค้าเสรีจากประเทศพัฒนาแล้วไหลเข้าสู่ตลาดประเทศด้อยพัฒนา ยิ่งทำให้ธุรกิจชุมชนประสบปัญหาแข่งขันรุนแรงขึ้น การสะสมทุนและการเติบโตจึงถูกจำกัดให้อยู่ในระดับพอเลี้ยงตัวเองให้อยู่รอด และจำนวนมากต้องอาศัยการช่วยเหลือจากทุนภายนอก ประการที่สาม การพัฒนาด้านเทคโนโลยีมีน้อยทำให้คุณภาพของผลิตภัณฑ์ไม่อาจแข่งขันในตลาดได้ และประการที่สี่ ความสามารถทางการตลาดของธุรกิจชุมชน ในประเทศด้อยพัฒนามีจำกัด จำนวนมากต้องอาศัยตลาดเชิงสงเคราะห์ นอกจากนั้นได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่กำหนด ความสำเร็จและความล้มเหลวของธุรกิจชุมชน

เอกชน เช่น ปิมน้ำมันของกลุ่มพรณไม้ โครงการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปเกษตรวิสัย โรงงานเย็บรองเท้าบาจา สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน เป็นต้น

จากการศึกษาของ ปรียานุช ยังพบว่า ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมาของการพัฒนาธุรกิจชุมชนองค์กรต่างๆ ต้องพบกับอุปสรรคปัญหามากมาย จนมีธุรกิจชุมชนบางแห่งต้องปิดตัวลงไป ธุรกิจชุมชนถือเป็นประสบการณ์ใหม่ ทั้งของชาวบ้านและนักพัฒนา โดยเฉพาะตัวนักพัฒนาที่มีบทบาท เป็นผู้ส่งเสริมและเป็นพี่เลี้ยงจากเดิมที่ถนัดทางด้านการพัฒนาชุมชนแต่ในงานใหม่นี้ ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถทางด้านธุรกิจเพิ่มขึ้น ทั้งความคิดของนักพัฒนายังขัดแย้งในตัวเอง ไม่เคยทำแต่ต้อง ไปเป็นครูให้กับชาวบ้าน (นี่เป็นมุมมองของนักธุรกิจที่มองนักพัฒนาในการมีบทบาทเป็นพี่เลี้ยงให้กับชาวบ้าน) หากว่ายังทำธุรกิจในรูปแบบองค์กรพัฒนาเอกชน อาจพาชาวบ้านไปไม่รอด ซึ่งสภาพปัญหาของธุรกิจชุมชนประกอบด้วย ประการที่หนึ่งความชัดเจนทางด้านเทคนิค งานธุรกิจชุมชนเป็นงานที่จะก่อให้เกิดผลทางการพัฒนาด้วย จึงมีความยากกว่าธุรกิจธรรมดาทั่วไป ที่คิดเพียงกำไร-ขาดทุน ซึ่งธุรกิจชุมชนมีแนวคิดหลักการมากมายที่ต้องคำนึงถึงการก่อเกิดถึงกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของคน เป็นผลให้ธุรกิจชุมชนเป็นอุดมคติหารูปธรรมที่ชัดเจนได้ยาก เพราะต้องอยู่ให้ได้ทั้งกำไรทางสังคม และกำไรทางธุรกิจส่งผลให้กิจการของชุมชนส่วนมากมักขาดทุน แต่ในทางงานพัฒนาแล้วเป็นโรงเรียนสอนธุรกิจให้ชาวบ้าน ได้เรียนรู้และมีปฏิบัติการจริง ประการที่สอง ทุนเป็นปัญหาที่น่าหนักใจสำหรับงานธุรกิจชุมชน ธุรกิจที่คนจนมาร่วมกันทำ เงินน้อย ทุนดำเนินการไม่เพียงพอ ส่งผลให้กิจการ ไม่สามารถเติบโตได้ ปัญหาศักยภาพในการระดมทุนด้วยตนเองเป็น ไปได้น้อย การขอสนับสนุนจากภาครัฐยังมีข้อจำกัด การกู้เงินส่วนมากแล้วจะกู้ที่ธนาคารออมสินและ ธกส. ซึ่งรัฐบาลควรเข้ามาส่งเสริมเรื่องการลงทุนมากขึ้น สำหรับธุรกิจชุมชน ประการที่สาม การพัฒนาการผลิต การพัฒนาการผลิตเป็นปัจจัยสำคัญที่ผ่านมาชาวบ้านในชุมชนเคยแต่ผลิตเพื่อการบริโภค มิใช่ผลิตเพื่อขาย เมื่อเกิดการปรับเปลี่ยนการผลิตเพื่อขาย จึงจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการผลิต การแปรรูป การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของ ให้เป็นที่ต้องการของตลาด ปัญหาที่ผ่านมาการผลิตไม่ได้คุณภาพ ไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าค้างสต็อก และประสบปัญหาขาดทุนตามมา

จากการวิจัยของ แอนดอคซ์ นัท โคบิน่า(Andoh Nat Kobina, 1999, p. 123) ศึกษาถึงผลกระทบของการปรับโครงสร้างในเขตพื้นที่ Sub-Sahara ในแอฟริกา กรณีศึกษาเศรษฐกิจชุมชนในอเมริกาตะวันตก และแอฟริกาใต้ในการพัฒนาชุมชน พบว่าการปรับโครงสร้างและรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ คือ การสร้างความสัมพันธ์ของชุมชน และการประสานกันของนโยบายเศรษฐกิจกับรัฐอื่น จะเสริมสร้างระบบการลงทุนระหว่างประเทศ และผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจมากมายในทวีปแอฟริกา นอกจากนั้นยังมีการวิจัยของ สมิท แบนท์ ทาร์เบท

วงจรตั้งแต่ผลิตวัตถุดิบ จนกระทั่งทอเป็นผืน ปัจจุบันเมื่อเปลี่ยนวัตถุดิบประสงค์การทอเป็นการทอเพื่อขาย ทำให้ต้องย่นระยะเวลา และขั้นตอนในการผลิต เพื่อให้ผลิตง่ายและรวดเร็วขึ้น ตัดขั้นตอนในการผลิตวัตถุดิบ เพื่อให้ทอได้รวดเร็วและง่ายและยังลดความเสี่ยงในการผลิตวัตถุดิบ

โสภิตา ขงยอด (2547, หน้า 15) กล่าวถึงปัญหาในการส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือนว่า ปัญหาสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนนั้นมิใช่มีเฉพาะเรื่องฝีมือในการผลิต ปัญหาเรื่องการตลาดก็มีความสำคัญเช่นกัน ทั้งนี้เพราะเมื่อมีการผลิตจำนวนมากขึ้น ทำให้เกิดการแข่งขันกันในด้านตลาด การแก้ปัญหานี้ต้องศึกษาค้นคว้าเอกลักษณ์ของชุมชนให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ จึงจะแก้ปัญหาได้ตรงจุด และมีประสิทธิภาพ

ผ้าทอพื้นบ้านของไทยในปัจจุบันมีปริมาณการทอทั้งที่เป็นระดับหัตถกรรมในครัวเรือน และระดับอุตสาหกรรมขนาดย่อม การทอผ้าพื้นบ้านในปัจจุบันนี้มีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมสลายของเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นค่อนข้างสูง ทั้งนี้เพราะผู้ทอมักเปลี่ยนแปลงรูปแบบของผ้าไปตามความนิยมของผู้บริโภคเพื่อให้จำหน่ายได้ ขณะที่ผู้บริโภคที่นิยมผ้าทอพื้นบ้านที่มีความรู้ความเข้าใจในคุณค่าของผ้าทอพื้นบ้านมีน้อย ทำให้ปริมาณการซื้อจำกัด ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นตัวเร่งให้เกิดความเสื่อมสลายของผ้าทอพื้นบ้านในปัจจุบัน

นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดและอุปสรรคในการทอผ้าพื้นบ้านอีกหลายประการที่ทำให้การทอผ้าพื้นบ้านประสบปัญหาในการผลิต เช่น ข้อจำกัดเรื่องเครื่องมือซึ่งต้องใช้แบบโบราณซึ่งหาได้ยาก โดยเฉพาะพิมพ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำคัญทั้งการทอผ้าพื้นบ้านที่ประดิษฐ์งดงาม ไม่ว่าจะเป็นการทอผ้ามัดหมี่ หรือผ้าซิดก็ตาม ล้วนมีกรรมวิธีซับซ้อน ทอได้ช้า เมื่อจำหน่ายได้ผลตอบแทนไม่คุ้มค่าเวลา ทำให้ช่างทอผ้ารุ่นใหม่ ๆ หันไปประกอบอาชีพอื่นที่ได้ผลตอบแทนดีกว่า การทอผ้าพื้นบ้านจึงขาดการสืบทอด ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของการเสื่อมสูญของผ้าชนิดนี้ของไทยในอนาคต

ในทำนองเดียวกัน สุวิมล พิสัยสวัสดิ์ (2537, หน้า 76-77) กล่าวว่า ปัจจุบันการทอผ้าเปลี่ยนเป็นการทอเพื่อการค้า การทอตามความต้องการของลูกค้า ชาวบ้านนิยมซื้อ เส้นด้ายจากตลาดมาทอแทนการปลูก ผ้าที่ทอมีสีสดใส มีการย้อมด้วยสี สะดวก ราคาถูก ผ้าทอลายซิดจะเปลี่ยนบ้างเล็กน้อย การทอในปัจจุบัน มีลักษณะแบ่งหน้าที่กันทำคนละด้านผู้ทอจึงมีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้าน

จากการศึกษาของ สุวิมล การส่งเสริมสินค้าหัตถกรรมไทย ประเภทผ้ามัดหมี่ซิดจากรัฐบาลนั้นพบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการส่งเสริมไม่เต็มที่ และไม่ทั่วถึง และขาดข้อมูลทางการตลาด ขาดความชำนาญ ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายขาดความรู้ ความเข้าใจเชิงธุรกิจ โดยเฉพาะกลุ่มชาวบ้าน ซึ่งได้รับการศึกษาในระดับ ป.4- ป.6 เท่านั้น ทำให้การพัฒนาการผลิต การตลาดก้าวหน้า

3. สำนักงานอุตสาหกรรม ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรม มีบทบาทในการอบรม การพัฒนาเครื่องมือใหม่ เงินทุนหมุนเวียน และส่งเสริมการขายโดยจัดงานแสดงสินค้า แนะนำ ลูกค้า และรับผลผลิตของกลุ่มไปขาย

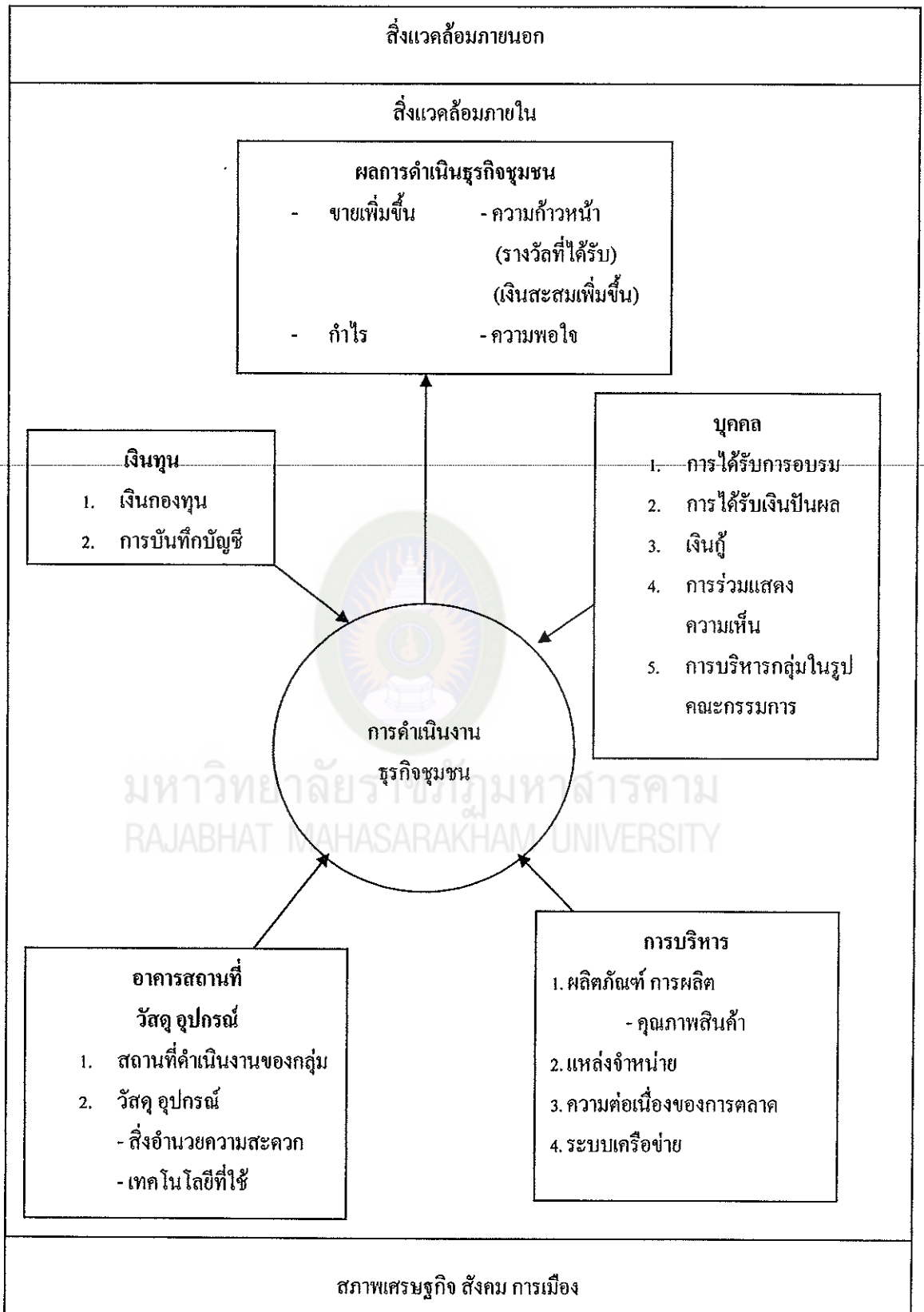
4. โครงการศิลปาชีพพิเศษ เป็นการสืบทอดภูมิปัญญา เอกอัครราชทูตของผ้าสนับสนุน ตลาด จัดหาวัตถุดิบมีการจัดตั้งศูนย์ฯเพื่อให้สมาชิกรวมกันทอ

5. หน่วยงาน องค์การพัฒนาเอกชน สนับสนุนการแต่งตั้งกลุ่มใช้ภูมิปัญญาในท้องถิ่น และแนวคิดเรื่องสิ่งแวดล้อม ปลุกฝังให้สมาชิกตระหนักในการอนุรักษ์ ฝึกอบรมสนับสนุนเงินทุน หมุนเวียน เน้นการสร้างช่องทางการตลาดและกระบวนการเรียนรู้

ผลกระทบในเชิงสังคมและเศรษฐกิจ แยกพิจารณา 3 ระดับ คือ ระยะเวลาครบรอบ ครบรอบครัว รายได้จากงานหัตถกรรม เป็นทั้งรายได้หลักและรายได้เสริมในครอบครัว ซึ่งรายได้ จะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับว่า สมาชิกของกลุ่มผู้ผลิต ได้ผลิตงานหัตถกรรมมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะ แล้วรายได้จากการทอผ้าประมาณ 2,000-10,000 บาทต่อปี จากการที่ผู้หญิงผลิตงานหัตถกรรมมี รายได้มาจุนเจือครอบครัว เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงได้รับการยอมรับจากครอบครัว ซึ่งรายได้ จะสูงขึ้น บทบาทระหว่างผู้หญิง ผู้ชายในครอบครัว ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไป มีการแบ่งงานกันทำ หรือแบ่งเบาภาระกัน ผู้ชายอาจแบ่งเบาภาระงานบ้านมากขึ้น ระยะเวลาที่ 2 ระดับชุมชน หากกลุ่ม หัตถกรรมขณะการประกวดและได้รับรางวัล ชุมชนจะเป็นที่รู้จักมากขึ้น และสามารถเข้าถึง ทรัพยากรและภาครัฐ ได้ บางกลุ่มที่มีรายได้มากจะหักเงินกองกลางคืนสู่ชุมชนในรูปการพัฒนาและ จัดสวัสดิการชุมชน ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมีหลายกลุ่มจัดแม่บ้านผู้ผลิตเข้าสอน ถ่ายทอด ภูมิปัญญางานหัตถกรรม และสืบทอดการทอผ้า ระยะเวลาที่ 3 ระดับประเทศ ถึงแม้ว่าตัวเลขมูลค่าทาง เศรษฐกิจของงานหัตถกรรมไม่เคยปรากฏเป็นข้อมูลชัดเจน ไม่ระบุไว้ในมูลค่าการส่งออก แต่งาน หัตถกรรมเป็นงานที่ทำรายได้หล่อเลี้ยงชุมชนอีสานในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ภาวะผลผลิตทาง การเกษตรไม่คุ้มกับการลงทุน หรือค่าจ้างแรงงานเกิดการอพยพต้องหายไปเมื่อถูกเลิกจ้าง นอกจากนี้งานหัตถกรรมยังเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มเสน่ห์และสีสันให้การท่องเที่ยว ตามนโยบาย การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

จากการวิจัยของศูนย์พัฒนาชนบทผสมผสานผาแต้ม สถาบันพัฒนาการประชากรและ ชุมชนนานาชาติ (pdi) เกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ชุมชนของการทอผ้าพื้นเมืองย้อมสีธรรมชาติ บ้านทุ่งนาเมือง ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี พ.ศ 2544 โดยการสรุป การประเมินผลการวิจัยดังนี้

1. ด้านการผลิต/คุณภาพสินค้า มีจุดเด่นหลายประการ คือ มีการใช้วัตถุดิบในพื้นที่เป็น ส่วนใหญ่โดยเฉพาะฝ้ายเงินมือ มีผลิตภัณฑ์หลากหลายรูปแบบ มีตราสินค้าเป็นของกลุ่มเอง และ

แผนภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดในการวิจัย